מגנזי המלך

יו"ט סוכות תשפ"ב לפ"ק
| גליון י"ג |

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

סיפורים ושיחות קודש מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

עניני יו"ט סוכות

ביקור הגה"צ ר' אברהם האלבערשטאם שליט"א
רב דקהל מנחת חינוך וראש הכולל טארטיקאוו
בבארא פארק יע"א
ג' דחוה"מ סוכות אושפיזא דאהרן תשע"ד לפ"ק

הגר"א: אין צאנז האט מען געלייגט איין און נייניציג ליכט אין סוכה.[1]

רבינו: יא, כ'האב שוין אריינגעטראכט, אויב ס'איז געווען איין און נייניציג ליכט, וואו האט מען עס געלייגט, און מ'האט געדארפט אכטונג געבן פון א שריפה, ווי אזוי האט מען עס געמאכט, מ'האט דאך נישט געהאט לעקטערלעך אזוי ווי היינט אז מ'זאל קענען מאכן איין און נייניציג, היינט איז נישט קיין פראבלעם, מ'מאכט איין און נייניציג לעמפלעך, איז דא דער מספר פון איין און נייניציג – די גימטרי' פון שם הוי"ה און אדנ"י.

איינער האט מיר געזאגט אז מ'האט זיך געפירט צו לייגן איין און נייניציג עפל.[2]

הגר"א: פייגעלעך איז אויך געווען.

רבינו: יא, כ'וויס נישט וויפיל, מ'האט געלייגט אסאך.[3]

הגר"א: ס'איז געבויעט אויף א פיוט (לשחרית דר"ח).

רבינו: יא, כצפרים עפות כן יגן ה' צבקות.

הגר"א: מ'פלעגט מאכן א פייגעלע מיט א איי.

רבינו: אין אונגארין האט מען אזוי געטוהן, אין פוילן אויך?!, מ'האט נישט געקענט אנדערש טוהן, האט מען אויסגעפארעמט מיט א איי, און מ'האט צוגעלייגט אביסל וואקס, ס'איז געווען א גאנצע קונץ.

הגר"א: יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה (בפיוט דנעילה ויום א' מעשי"ת) **שטייט דאך** (בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ח' אות ח') **אז עס גייט ארויף אויף די סוכה,**[4] **פלעגט מען שוין אין די עשרת ימי תשובה מאכן די נוי סוכה.**[5]

רבינו: דער ראפשיצער רב האט אסאך געערעדט פון סוכה און געארבעט וועגן די סוכה.[6]

---

1 מנהג צ"א נרות בסוכה, מובא בספר קדמון תורי זהב להג"ר אברהם נפתלי הירץ שייאר אבד"ק מגנצא בהקדמת נכד המחבר, שהיה נוהג להדליק בסוכה צ"א נרות כמנין סוכ"ה.

וכן מובא בס' דרכי חיים שאצל מרן הדברי חיים זי"ע הדליקו בכל לילה מלילי חג הסוכות צ"א נרות עם שמן, וכ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל סיפר שהיו עושים כלי עם שמן ונתנו בו צ"א פתילות, ובזמירות דברי יואל (אות תנג ואות תנצ) הביא דמרן רביה"ק זי"ע צוה מהאי טעמא להתקין בסוכתו הקטנה צ"א נרות של עלעקטריק, אבל נרות ממש לא הדליקו רק שבעה נרות כמ"ש אור צדיקים. וכתב שם בהגה"ה וז"ל: נ"ל סוכה בגי' צ"א, והם יחוד קובה"ו שמות הוי' אדנ', דע"י מצות סוכה נעשה היחוד ומאירים בעליונים ובתחתונים, לכן הדליק צ"א נרות לרמז הנ"ל, ודייקא בשמן הרומז לחכמה להמשיך חכמת התוה"ק ע"י צלא דמהימנותא.

ודורשי רשומות כתבו טעם והמקור למנהג הדלקת נרות בסוכה הובא בשערי תשובה (סימן תרכה) בשם מהר"מ פאפראש להדליק שבעה נרות בסוכה נגד שבעה צדיקים הבאים לסוכה.

ובס' אשכלות הגפן כתב: כתוב בזהר שהשבעה רועים שהם נקראים שבעת ימים ממליצים עלינו, וכל אחד מאחז פני כסא להמשיך עלינו י"ג מדות הרחמים המתנשאות כנגד י"ג אותיות של אבות הקדושים שהתחילו בתיקון ז' ימי הבנין, וז' פעמים י"ג בגי' סוכה, וכל אחד מהז' אושפיזין מרומז בסוכה, סמ"ך וא"ו כ"ף ה"ה עם התיבה, וד' אותיות בגימטריא אברהם וכו', עיי"ש. ועל פי דבריו הקדושים מובן טעמו וגימוקו שהדליק צ"א נרות כמספר סוכה שבו יש כמספר כל אחד ואחד מאבות הקדושים.

2 מנהג תליית צ"א תפוחים מובא בספר צל הקודש (אות ר') שכך היו נוהגים אצל הרה"ק מדזשיקוב ז"ל. ובס' תורי זהב מביא מנהג זו אצל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע.

כמו כן ידוע כי בבית בעלזא היו נוהגים לתלות הרבה תפוחים בסוכה, ואחר החג כשנסעו החסידים לביתם, היו מחלקים להם תפוח.

3 בספר צל הקודש (סוכות מנהגי קודש ג) הובא מנהג ראפשיץ "נהגו לעשות לנוי סוכה צורות של ציפורים וזה הוא עיקר הנוי סוכה והיו עושים צורת נשר וסביבו צפרים קטנים".

ועיי' בס' סוכת בית ראפשיץ שמביא שהוא היה מנהג קדמון בעיר פראנקפורט, וע"ש שהיא לרמז כי הסוכה רומזת לאימא דמסככא על בניה, או ע"ש הפסוק בצל כנפיך תסתירנו.

4 וזלש"ק: נוהגין לומר בתפלת נעילה (וכן בעשרת ימי תשובה) יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה, והוא לפלא בעיני, כי תחת כנפי השכינה הוא רק נשמות הגרים, מה שאין כן נשמות ישראל על כנפי השכינה, ושאלתי את פי כבוד מחותני הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה זצוק"ל, ואמר שנוכל לפרש הכונה על צל הסוכה אשר מצותה אחר יום הקדוש צילא דמהימנותא, עכדה"ק.

5 עיי' בס' דרכי חיים ושלום (אות תשלו) וכה כותב: ביום ו' דעשי"ת הי' דרכו בקודש לדבר מענין הסוכה ותיקונה, ואמר כי מה שאומרים באותו יום בסליחות "יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה" מקובל מבעל עטרת צבי זי"ע שזהו קאי על הסוכה, שחופפת עלינו ומצלת ומגנת על כלל ישראל, ומעוררים זכות מצות סוכה חקדושה שמעלתה מרומם מאוד, לצרף לזכותנו ולישועתנו, ואמר שמקובל בשם תלמידי הגה"ק מראפשיץ זי"ע שהי' דרכם בקודש לעשות ציורים ופרחים וכעין צפרים וכיוצא "לנוי סוכה", ורוב מעשיהם האלו הי' עושים עוד בעשי"ת, זולת תיקון הסוכה בעצם שהי' בימים שבין יוה"כ לסוכות, והי' כוונתם כדי להמשיך מהסוכה ישועות וזכויות ליום הקדוש והנורא ע"כ.

6 עיי' בס' עשר צחצחות (מערכת ר' אות ו') כתב: שמעתי שצדיקי דורו אמרו על רבינו נפתלי מראפשיץ זצ"ל כי נשמתו היה מן מצות סוכה בתורה, ובאמת היה עוסק כל השנה במצות סוכה, ובכל יום היה עושה איזה עבודה בסוכה שלו, ביום אחד הי' נועץ יתד בסוכה, יום אחד למד במסכת סוכה, וכה משפטו כל ימי חייו, ועל כל פנים כל יום מימות החמה הי' מזכיר השם סוכה, וסיבב דיבוריו עד שבא לדבר מהסוכה.

ועיי' בס' י"ג אורות (ח"ב עמ' קנ"ט) שבכל יום מימות השנה עסק הרה"ק מראפשיץ זי"ע בעניני סוכה, לפעמים בהלכותיה, ולפעמים באיזה עשייה בתיקון הסוכה, ועם כל זה נעשה סוכתו בצירוף כל הקולות שנאמרו בסוכה, כלבוד, דופן עקומה, וכדומה.

הגר"א: כ׳האב געהערט פון מיין זיידע (כ"ק האדמו"ר רבי דוד׳ל האלבערשטאם מקשאנוב ז"ל) א אינטערסאנטע זאך, אז יעדעס יאר האט דער ראפשיצער רב געזונדט איין קולא ביי די סוכה, אמאל לבוד, און אמאל דופן עקומה, אמאל האט ער געזונדט נאך א קולא, און אמאל האט ער געזונדט אלע דריי הלכות, דופן עקומה און נאך.[7]

ס׳זעהט אויס לויט וואס ער האט געזעהן וואספארא שוועדע יאר ס׳וואדט, האט ער געזונדט נאך א קולא, ווייל ס׳שטייט פונעם אר"י הק׳ (משנת חסידים מס׳ השכיבה פ"א) אז תורה שבכתב איז ׳דין׳, מפי ׳הגבורה׳ שמענו (מכות כד.), און תורה שבעל פה איז רחמים, אזוי ווי ס׳שטייט אין רא"ש (בבא קמא פ"ב סי׳ ב׳) אז יעדע הלכה למשה מסיני איז לקולא, ווייל תורה שבעל פה איז רחמים [ולכן ע"י הקולות של הלכה למשה מסיני יתעורר מדת הרחמים].

רבינו: ס׳איז א שאלה צי מ׳קען נוצן צוויי קולות, צוואס שטעלן צוויי קולות לבוד און נאך.

צוויי קולות ביי א הפסד מרובה זאגט מען אויך נישט.[8]

הגר"א: ס׳איז געווען איינער געשטעטנער וואס פלעגט דאוונען אין טארטיקאוו, האט ער געפלעגט מאכן פאר׳ן רבי׳ן ז"ל א בילד פון די אושפיזין אין די סוכה, און דער רבי פלעגט א גאנץ סוכות באטראכטן די בילד, דער רבי האט הנאה געהאט פון די נוי סוכה.

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל איז אריינגעקומען ערב סוכות פארנאכט׳ס און ער האט זיך אומגעקוקט אויף די סוכה, ער האט אמאל אויך געזאגט מ׳זאל לייגן מער פייגלעך.

הגר"א: ער האט געהאט א קליינע סוכה, א שטיקל העגט נאך ארויס פונעם דאך (ע"ג הסוכה).

רבינו: פון איין זייט איז געווען אביסל דופן עקומה.

הגר"א: מילא ווען די סוכה איז געווען אויבן איז שוין א האלבע צרה, אבער אונטן, כ׳ווייס אפילו נישט ווי אזוי מ׳איז געזיצן דארט און געשלאפן.[9]

רבינו: די סוכה איז געווען גענוג בריט אויף די הויף.

הגר"א: ווען דער רבי איז נישט געזונט געווען אויף די רויז האט מען עס געמאכט אויבן.

רבינו: כ׳געדענק אלע יארן ביז תשכ"ד צי תשכ"ה אין יענע צייט, ווען ס׳איז נאך געווען די סוכה אונטן.

הגר"א: כ׳האב געזאגט פארן מחותן רבי הענדיך, אז כ׳געדענק ווען ס׳האט געריבן האט דער רבי אלעס געפירט אין די סוכה אבער אין די זייט, ס׳איז געווען דארט אסאך אתרוגים (לנוי סוכה).

דא הענגט נישט קיין אתרוגים?

רבינו: יא, ס׳הענגט (ורבינו הראה לו).[10]

הגר"א: ס׳איז א תשובה אין חתם סופר (או"ח סי׳ קפ"ד) צי מ׳מעג עס נעמען [היינו אתרוג שתלו לנוי סוכה אם מותר לקחתו לצורך מצוה למי שאין לו, ולכאורה הלא אסור הוא מטעם דהוי מוקצה לנוי סוכה].

רבינו: יא, ער רעדט דארט אלץ מצוות לאו ליהנות ניתנו [דכיון דבחול המועד מותר בטלטול, רק בהנאה אסור, משום דאיתקצאי למצותו, ומכיון דמצוה לאו ליהנות ניתנו, לא מיקרי שנהנה מהמוקצה].

הגר"א: א אנדערע שאלה אז ס׳איז נישט ראוי לאכילה, ווייל אויב ס׳איז מוקצה איז עס אינו ראוי לאכילה, זאגט דער חתם סופר א אינטערסאנטע סברא, אז טאמער האט ער נישט אויף צורך יו"ט, מעג ער עס עסן אויך, ס׳הייסט נישט קיין ביזוי מצוה, ווייל ער נוצט עס פאר א אנדערע מצוה, ממילא קען מען עס נוצן פאר א אתרוג.

רבינו: טאמער ער האט נישט וואס צו עסן, אבער ס׳איז דאך נישט קיין פת, מ׳מוז דאך עסן פת אלץ סעודת יו"ט.

הגר"א: ער ווייל עס אלץ א תבשיל, נאך עפעס א חוץ די פת, ער וויל עס אפקאכן.

און ער זאגט נאכמער אז ער מעג אפשר נעמען די געלט דערפאר.[11]

רבינו: יא, ווייל ס׳איז נאר א קנס.

הגר"א: איך האב פונקט געזאגט פארן מחותן (הגה"צ רבי הענדיל שליט"א חדב"ן), אז איך געדענק אז איינמאל האט שטארק גערעגנט און דער רבי האט געגעסן ביי זיך אויבן אין די סוכה, ער האט זיך דארט געוואשן – אין די סוכה פון בית המדרש איז נישט געזונן קיין שלאק איז אלעס געזונן נאס – און האט געפירט שלש סעודות אין בית המדרש, געזינגען און געזאגט תורה, און צוריק שפעטער ארויף געאנגען ענדיגן די שלש סעודות, און האט געגעסן א כזית און געבענטשט ביי זיך אין די סוכה.

רבינו: אז ער האט שוין געגעסן א כזית האט ער געקענט צוריק גיין אהין בענטשן, ער האט נישט געדארפט עסן נאכאמאל א כזית, ווייל ער איז צוריק אויפן זעלבן פלאץ.

הגר"א: כ׳געדענק אז ר׳ שמואל זאנויל גאלד האט געפרעגט דעם רבי׳ן ווייל ער איז געקומען צו די תורה צי מ׳דארף עפעס עסן ווען מ׳קומט צוריק אין די סוכה, האט דער רבי אים געזאגט אז ער זאל עפעס עסן.

ס׳קען זיין אז ווייל א טייל האבן געגעסן אין שטוב (מחמת הגשמים שירדו אז) האט דער רבי געהייסן זיי זאלן יעצט עסן אין די סוכה, פארן בענטשן.

וואס דער רבי האט געטוהן ביי זיך אין שטוב וויס איך נישט.

רבינו: לכאורה אז מ׳גייט צוריק צו די סוכה, איז פארוואס דארף מען נאכאמאל עסן, ס׳איז דען געווען א היסח הדעת? אז מ׳גייט ארויס און מ׳קומט צוריק אין דעם זעלבן מקום איז נישט קיין שאלה.

בנו הרב דוד אלימלך שליט"א: ס׳קען זיין אז ס׳איז אריבער א לאנגע צייט.

רבינו: א שיעור עיכול איז נישט געווען, דעם פעטער׳ס שיעור עיכול איז געווען א גרויסער שיעור, ער האט געהאלטן זעקס שעה (עי׳ שו"ע או"ח סי׳ קפ"ד ובמ"א ס"ק ט׳).

הגר"א: שובבי"ם האט ער געקענט זיין שעות, ער האט זיך געמוזט פארלאזן אויף די שיטות.

רבינו: ביי שלש סעודות איז צוויי שעה געווען נארמאל זינגען מיט די תורה (היינו מבציעת הפת ואכילת הכזית עד שעת ברכהמ"ז).

הגר"א: ס׳איז אינטערסאנט אז סוכות ביים רבי׳ן האט דער רבי געשמועסט מעשיות, רבנים זקנים און רבי׳ס און בנש"ק פלעגן קומען.

רבינו: דאס איז געווען בייטאג, כ׳פלעג צו גיין ביינאכט, כ׳האב געהאט אושפיזא, און כ׳פלעג צו גיין ביינאכט.

הגר"א: עס איז געווען ביי די אושפיזא דמשה (לכבודו של מרן ז"ל בעל ברך משה)?

רבינו: ביי אושפיזא דאהרן.[12]

---

7 עיי"ש בס׳ הנ"ל שמביא בשם הגה"ק מקאלאשיץ זצ"ל שמרן מקאלאשיץ נסתפק אם נהג בכל הקולות במשך הסך הכל של השנים דהיינו שכל שנה הי׳ נוהג בקולא אחרת או שמא נהג בכל הקולות בכל שנה ושנה.

8 עיין בד׳ המג"א ריש סי׳ תר"ל, והמהרש"א (סוכה דף יז.) חולק על דברי המג"א, ושם הנידון אי אפשר לסמוך על קולא דדופן עקומה ולבוד יחדיו וכדומה, כמו כן ביש נידון ארוך בזה האם אפשר להסמיך ב׳ קולות בד׳ הפוסקים ובש"ך ולבושי שרד ביו"ד סי׳ כ"ה.

9 לערך שנת תשכ"ה בנו מקום לסוכה הקטנה של רבינו ז"ל סמוך לחלון חדר הספרים שלו, כמו שעומדת הסוכה עד היום הזה, (ברחוב קליימער קאר. בעדפארד) אבל עד אז, היה הסוכה למטה סמוך לבית המדרש הקטן.

10 כך היה מנהג צדיקים לתלות אתרוגים לנוי סוכה, ומנהג הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא היה לתלות בסוכה קל"ו אתרוגים, ומי יבא בסוד קדושים.

ולפלא לציין משו"ת מחנה חיים (ח"ג סמ"ט) בנידון השאלה באחד שתלה אתרוג נאה וכשר בסוכה שלו לנוי והידור מצוה, ובחוה"מ בא אחד מכפר הסמוך וביקש ממנו אחרי שאתרוגו נפסל, על כן נפשו בשאלתו למכור לו האתרוג הלזה הנתלה לנוי סוכה. וכתב על זה, לפום ריהטא נ"ל שאסור לעשות כן דהוה בכלל אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו, למה ימעט נוי סוכתו אשר עיטר סוכתו בפרי עץ הדר להנאה לפני הקב"ה במצוה, בעבור לזכות חבירו שיהיה לו אתרוג כשר בחוה"מ, ומסיים שם בזה"ל: כי מצות סוכה זכה בהידור מצוה, ועל מצות אתרוג לא תמחול מצות סוכה כבודה והדורה.

11 וז"ל בתשובה: וכיון שמותר לצאת בו ממילא מותר נמי לבעל האתרוג ליקח המעות מחיר האתרוג, אע"ג דאסור בהנאה, מ"מ הא לרוב הפוסקים חליפי איסורי הנאה מותרים, ואפילו להאוסרים להמחליף, מ"מ כולי עלמא מודים דלאו מדינא אסור אלא מקנסא כיון שהחליף והכא אנו אומרים לו זיל תן לו האתרוג וכיון שכבר לקחו זה למצוה מותר לזה ליקח דמיו.

12 באושפיזא דמשה היה רגיל מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל לבקר בסוכתו של מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל, ואף אחרי שמרן רבינו בעל ברך משה העתיק משכנו לעיר בארא פארק בשנת תשכ"ה גם אז המשיך רבינו ז"ל לבוא באושפיזא דמשה לבקר אצלו בסוכתו, וגם בשנה האחרונה קודם שנחלה מרן ז"ל בחג הסוכות שנת תשכ"ח כאשר רבינו האריך בעבודת הנענועים ולא אסתייע מילתא לערוך ביקורו כדרכו, לכן בפרשת וירא לס׳ והשענו תחת העץ וכמבואר במדרש חייך שאני פורע לבניך מצות סוכה, אז

הגר"א: דער רבי פלעגט מכבד זיין איינעם פון די בעלי אושפיזא מיט בענטשן, די בעלי אושפיזא האט געשטעלט משקה, ס'זעהט זיך אויס אז ס'איז א ניצוץ.

רבינו: וועז כ'בין נאך געווען א יונגל איך בין נאכגישט געווען בר מצוה, און איך בין געגאנגען צו מיין אושפיזא, האט דער פעטער ז"ל מיך מכבד געווען צו זינגען שיר המעלות, אזוי ווי כ'בין געווארן בר מצוה, פלעג ער מיך מכבד זיין מיט די בענטשן.

הגר"א: שוין ביי די בר מצוה?!.

רבינו: דאס ערשטע מאל אלץ יונגל ווען כ'בין געקומען צו אים איז געווען שפעט בינאכט עלעוו-צוועלף אזייגער, דער טאטע איז געגאנגען און איך בין מיט געגאנגען, ער איז נאך געווען אונטן אין די קליינע סוכה, ער איז געווען אזוי איבערראשט, ער האט זיך זייער געפרויד'ט 'אה, די אושפיזא', און האט הנאה געהאט.

האט ער דעמאלטס געזאגט 'איך האב אויך א אושפיזא', און האט פארציילט די מעשה, אז אין סיגוט איז געווען א מנהג אז די וואס האבן געהאט אושפיזין, האט מען נאך מעריב געגעבן טרויבן, פירות האט עס געהייסן, ס'איז געווען נאכ'ן 'לעיז' (זמן בציר הענבים), ממילא האבן אלע געהאט טרויבן, און דעמאלטס האט מען געזינגען שיר המעלות, דריי שיר המעלות, מ'האט געזינגען אביסל, דאס איז געווען די שמחת בית השואבה, נישט ביים טיש, דער טיש איז געווען שפעטער.

האט ער פארציילט אז ס'איז אמאל געווען ביי משה רבינו'ס אושפיזא, 'האט מיך דער טאטע ז"ל געזאגט איך זאל שטעלן טרויבן, האב איך געפרעגט איך האב דאך נישט קיין אושפיזא, האט ער געזאגט 'ויואל משה,'[13] דאס האט דער פעטער ז"ל דעמאלטס פארציילט לכבוד מיין אושפיזא, וועז כ'בין געווען א יונגל.

וועז איך בין געווען א יונגל, איז יעדע זאך געווען א יחוס, ס'איז געווען וויניג קינדער (אחר החורבן הגדול של המלחמה)...

הגר"א: און דער רבי ז"ל דער דברי יואל איז דעמאלטס אויך געווען א יונגל?

רבינו: יא, אלץ יונגל איז עס געווען וואס דער קדושת יו"ט האט אים געזאגט 'ויואל משה'.

איז וועז כ'בין געווען א יונגל, האב איך געזינגען שיר המעלות, און איך בין נישט געזיצן, כ'בין געשטאנען, אבער וועז כ'האב געזינגען האט מען מיך אריינגעזעצט צום טיש, און געזינגען שיר המעלות.

איינמאל איז געווען וואס איך בין שוין געווען בר מצוה, און דער פעטער ז"ל איז געזיצן אויף זיין בענקל, און נעבן אים איז געווען א באנק פון בייד זייטן, נישט קיין גרויסע באנק, ס'איז נישט געווען אזא גרויסע סוכה.

הגר"א: מ'האט נישט געוואלט אריינלאזן די בחורים, און דער רבי האט געזאגט אז מ'זאל יא אריינלאזן די בחורים.

רבינו: וועז ער האט מיך מכבד געווען מיט בענטשן, האב איך געדארפט זיצן, וואו זאל איך זיצן? האט מען געלייגט א קעסטל צווישן זיין בענקל און וואו דער טאטע איז געזעסן, און כ'האב מיך אראפ געזעצט אויף דעם קעסטל, און אזוי האב איך געבענטשט.

הגר"א: מ'זאגט אז דער ראפשיצער רב האט געזאגט אז ער האט אויך א אושפיזא, ווייל ער הייסט נפתלי צבי, און 'צבי' בא"ת ב"ש איז 'משה' (צ' מתחלף בה', ב' מתחלף בש', וי' מתחלף במ').[14]

רבינו: ביים פעטער ז"ל איז געווען אסאך אינטערסאנטע מעשיות מיט די אושפיזין.[15]

הגר"א: דער שינאוער רב האט געזאגט אז 'בן ציון' איז בגימטריא 'יצחק', ער האט געזאגט פאר די באבובער חסידים זיי זאלן שטעלן משקה (לכבודו של כ"ק האדמו"ר רבי בן ציון ז"ל הי"ד בנו של רבם הגה"ק רבי שלמה ז"ל).[16]

רבינו: דער שינאוער רב האט געזאגט אויף 'יחזקאל' אז ס'איז 'יוסף',[17] און 'בן ציון' איז בגימטריא 'יצחק', און 'פינחס' מיט א יו"ד איז דאך אויך 'יצחק' (עיין בס' פנים יפות ריש פר' פנחס).

הגר"א: ס'איז אינטערסאנט, איבערהאל שטייט מיט א יו"ד, און די וועלט זאגט אז פנחס איז אן א יו"ד.

רבינו: ס'איז אזוי, אין די תורה שטייט מיט א יו"ד,[18] אין נ"ך שטייט איינמאל ביי חפני און פנחס אן א יו"ד (בשמואל-א א', ג', כתיב ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לה').

און אין די גמרא שטייט אלעמאל פנחס אן א יו"ד, די גמרא רופט אן פנחס פון פסוק אן א יו"ד.

הגר"א: די זידיטשויבער אייניקלעך שרייבן זיך יא מיט א יו"ד, כ'זעה רוב מענטשן ווייסן נישט.

---

13 נסע רבינו ז"ל להשלים את הביקור אצל רבינו בעל ברך משה ז"ל.

מרן ז"ל היה רגיל לילך בשעה מאוחרת, ולאחמ"כ כאשר חזר לביתו נאוה קודש ליוהו מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל עד למעון קדשו וכבר נשאר שם לעריכת השולחן לכבוד אושפיזא דאהרן.

14 וכמו כן ראוי לציין מה שאמר הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא ז"ל ששם צבי יש לו שייכות לאושפיזא דיצחק, כי טעם הגדי כטעם הצבי. ובספר תורת אמת להרה"ק מהרי"ל אייגער ז"ל שהאריך לבאר דברות קדשו בכמה וכמה אנפין.

15 רבינו ז"ל היה לו ענינים גבוהים בענין האושפיזין והרבה פעמים היה אומר לאנשים שיעמדו משקה לכבוד האושפיזין אע"פ שלא היה שמם כשם בעל האושפיזא, ופע"א אמר להרה"ח ר' אורי בריידער ז"ל באושפיזא דיעקב שיעמיד משקה לכבוד האשפיזא דהלא מה שאיר"ע ליעק"ב אירע ליוסף וא"כ שמך אורי (אי"ע) הוא כשם בעל האושפיזא ובסוד קדושים מי יעמוד.

וכן סיפר הרב החסיד ר' חנני' יו"ט ליפא שוואריץ ז"ל שפע"א בימי בחרותו ביום האושפיזא דמשה כיבדו רבינו לזמר "שיר המעלות" באמרו שהיום הוא האושפיזין שלו, ואמר לרבינו: הרי אין שמי משה, והשיב לו רבינו אעפ"כ הלא יש לך אח בשם משה, ואחרי יו"ט היה צריך להתייצב בצבא ואז היה מאוד קשה להינצל מהם, והרבה היו לוקחים פאספורט של אחיהם וכדו' וכך כשראו שהוא כבר לא צעירים אז פטרוהו לשלום, אבל כאן היו חוששים לעשות כדבר הזה כיון שאחיו ר' משה שוואריץ ז"ל היה מבוגר ממנו בעשרים שנה ומיד היו יכולים להכיר שזה לא נכון, אך מ"מ החליט ליכנס לרבינו ז"ל ולשאול את פיו, רבינו אמר לו שיעשה ג"כ כמו כולם וה' יעזור.

ויהי בהגיעו לשם מצא את הרב מפאיע ז"ל וכשנתודע לו מכל מה שרוצה לעשות אמר לו היזהר והישמר לעשות כדבר הזה כי היום יש קצין קשה כהמן וכל הבחורים שעברו עד הנה לא נפטרו ואתה בוודאי לא תיפטר ממנו כיון שרואים בעליל שזה שקר, אמר לו ר' ליפא אעפ"כ הרי אני בא בכוחו ובברכתו של אותו זקן רבינו ז"ל ובטוח אני שאנצל מהם, וכך הוה שבאותו היום לא איסתייעא מילתא כיון שכבר היה מאוחר ואמרו לו לבוא למחרת ולמחרת היה קצין טוב שהיה יליד קאלוב ושמח מאוד להיפגש עם ר' ליפא שג"כ היה יליד קאלוב ומיד פטרוהו לשלום, ורק אז הבינו את עומק כוונתו של רבינו ז"ל שאמר לו בסוכות קודם לכן שיש לו אושפיזין כיון שיש לו אח משה...

ופע"א בא רב אחד אל שולחנו הטהור של רבינו ז"ל ביום אושפיזין של אהרן, ואמר לו רבינו שהיום הוא האושפיזין שלו (של הרב) ושאל לרבינו הלא שמי שלום ולא אהרן, השיב לו רבינו שאהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום ושפיר שייכו אהדדי, וכיבדו רבינו באחד הכיבודים.

ומסופר שפע"א אמר להמשב"ק הרב ר' יוסף אשכנזי באושפיזא דמשה שיעמיד יין שהיום הוא האושפיזא שלו והסביר דבריו כי הלא אי' בסידורי אשכנז שיוסף הוא קודם למשה וכיון שאתה אשכנזי עליך לנהוג כמו מנהג אשכנז שהיום הוא האושפיזין של יוסף, וכמ"פ אמר גם להאנשים ששמם היה דומה לשם האושפיזא של אותו יום שהם ג"כ יעמידו שכר על השולחן למשל ישראל באושפיזא דיעקב, וכן יקותיאל או טוביה באושפיזא דמשה (שהמה מז' שמותיו של משה רבינו ע"ה).

16 כן סיפר הרב החסיד ר' יונה צענגוט מעיר באבוב שפע"א הסתופף בחג הסוכות בצל הרה"ק משינאווא ביום ב' דחג בשעת העמדת המשקה בשולחן הטהור, פנה הרה"ק לר' יונה ואמר לו: אתה צריך היום להעמיד משקה לכבוד האושפיזא של בן רבך הרה"ק מבאבוב זי"ע, ועמד ר' יונה ומשתומם על דבריו, הלא בנו יחידו של רבו בן ציון שמו והיום הוא האושפיזא דיצחק, והרה"ק משינאווא הרגיש את תמיהתו והמשיך ואמר לו: כשהייתי בסוכות ביום אושפיזא דיוסף אצל הרה"ק ר' צבי הירש מרימינוב זי"ע פנה אלי ואמר: הנך צריך להעמיד היום משקה לכבוד האושפיזא כי יחזקאל בגימטרי' יוסף, מדבריו הקדושים אנו רואים שיש משמעות וחשיבות של גימטריא, וא"כ גם בן ציון בגימטריא יצחק.

כשחזר ר' יונה לעירו סיפר לרבו הרה"ק מבאבוב את כל המאורע והרה"ק מבאבוב שמח מאוד ואמר לבנו הרה"ק ר' בן ציון שהוא לו לזכיה גדולה שהרה"ק משינאווא הזכיר אותו על שולחנו הטהור לפי שבצדיקים אחרים יכול להיות שעושים פעם דבר כזה כדי לקרב את האנשים, אבל אצל הרה"ק משינאווא שהוא כולו אמת אינו שייך כל הענינים האלו, ולכן כשזכה שהרה"ק משינאווא הזכירו על השולחן אשר לפני ה' הוא לו לחשיבות, והרה"ק מבאבוב ציוה לו שבשביל זכות זה בלבד הוא צריך להעמיד משקה.

17 הרה"ק משינאווא ציוה פע"א בהאושפיזין של יוסף להעמיד משקה עבורו, ואמר שיש לו קשר להאושפיזין של היום כי שמו "יחזקאל" בגימטריא "יוסף".

18 כ"כ בבית שמואל (שמות אנשים אות פ) פינחס מלא יו"ד כי במסורת כולם מלאים חוץ א', וכתב מהרש"ל אם כתב חסר יו"ד כשר דרובא דרובא כותבים חסר, ומסורת א' מסייע להם וכו', עיי"ש מה שהביא בזה עוד כמה דעות.

ויש לעיין ד' האגרא דכלה הנפלאים (ריש פר' פנחס) שרק פנחס בן אלעזר היה נקרא פינחס עם י', ושאר אנשים אינם נקראים עם י', עיי"ש בדבה"ק.

ס׳שטייט אז פינחס האט ביי די מעשה פון זמרי געזומען די גבורה פון יצחק, וועגן דעם האט ער א קלייניע יו״ד.

רבינו: נאר איינמאל איז מיט א קלייניע יו״ד ביי וירא פינחס, אבער ס׳שטייט אפאר מאל פינחס מיט א געהעריגע יו״ד, אין פרשת וארא (שמות ו, כה) שטייט דאס ערשטע מאל שוין פינחס.

הגר״א: אין תשורת ש״י רעדט ער אויך אז אין זוהר הק׳ זאגט ער וועגן פינחס אז ס׳איז א חסר, ס׳איז א חידוש.[19]

די נעמען איז א סוגיא פאר זיך, מ׳זהט דער צאנזער רב שרייבט אין א תשובה צו א גרויסער גדול, ׳בעסער טוה נישט אזעלכע זאכן, ס׳איז א שוועריע מקצוע׳.[20]

רבינו: רבי מאטעלע האראנסטייפלער האט אויך געהאט א עקסטערע חיבור אויף דעם, און ס׳איז פארבראנט געווארן.[21]

הגר״א: דער רבי ז״ל האט אביסל געקוקט אין די קוויטלעך אויף די נעמען, ער האט געהאט א ענין דערין (עי׳ בשו״ת דברי חיים אבהע״ז חלק א׳ ס׳ ס״ג וחלק ב׳ סי׳ קט״ו וסי׳ קנ״ה לענין אם אפשר לסמוך על השמות לענין כתיבת גט לראות האיך כתבו אצל הקוויטלעך).

---

19 אף שבתורה נכתב כולם מלא עם יו״ד, מ״מ ראה זה פלא מה שכתב בהגהות שי למורא (מהגאון רבי יוסף שאול ז״ל אבד״ק לובוב) שכתב וז״ל: נ״ב ובזוהר פ׳ אחרי משמע דבכ״מ בתורה היא חסר רק בפרשת פנחס ניתן לו יו״ד זעירא, עיי״ש.

20 עי׳ בשו״ת דברי חיים (ח״ב אבהע״ז סי׳ ק״ב) שכתב שם בסוף תשובה בעניני שמות לגבי גיטין, וז״ל: והנה באמת הי׳ מקום לתקן האיך לכתוב, אמנם לא לבי הולך להתיר לתת גט בעיר חדש וכו׳, ובפרט אנו הפעוטות אשרי מי שלא הורה זה מימיו, כי איסור גדול הוא יותר מדור המבול, ולכן אי לדידי צייתי ימנע מזה, ע״כ.

21 עיין בס׳ ילקוט מאורי אור (עמ׳ רל״ב) שבעת שהגיע הידיעה להרה״ק ר׳ מרדכי דוב מהארנסטייפל צוזק״ל על השריפה הגדולה בעיר הארנסטייפל שכילתה את ביתו ואת ביהמ״ד שלו ואוצר גדול של ספרים יקרים, וכתבי יד ובתוכם בם כת״י חיבור עמ״ס כתובות מהרה״ק מבאדיטשוב זצוק״ל, וכת״י חיבור מרבינו על כללי השמות בגיטין, לא היה אז הרה״ק בעירו, ויהי לשמע אזנו דאבה נפשו מאד, והיה שרוי בצער גדול על הכתבי יד הקדושים שעלו בלהב האש, אבל תיכף אחר זה פג צעתו של הרה״ק ושאל מאת החסידים הלא אמרו חז״ל בברכות (דף נד.) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולמה אין אתם מבקשים ממני שאתן לכם ״תיקון״ לאחל לחיים כנהוג בעידן חדוותא, הלא אם היו באים כעת עם בשורה שהרוחתי ריוח גדול, הלא היו החסידים שמחים מאוד והיו מבקשים ממני תיקון, ואם כן למה אין אתם מבקשים עכשיו, החסידים בשמעם זאת אכן בקשו אז שיתן להם הרבי ״תיקון״ לאיחול לחיים, והרה״ק נתן להם, אחד שהיה שם שאל מאת הרה״ק, זה אמת שהרה״ק קיים כעת את החיוב לברך על הרעה, אבל אם היה מגיע בשורה שהרבי הרויח ריוח נדול, האם היה גם כן שרוי בצער כמו שהיה עכשיו בתחלה, אז השיב לו הרה״ק זה שכתוב שחייב לברך על הרעה וכו׳ אין הכוונה שיבלע את האסון, דהלא קיי״ל לדינא דבלע מרור לא יצא (פסחים קטו), מפני שצריך לטעום המרירות, כי אם מגיע לאדם איזה רע רח״ל אז מן השמים רוצים שיתבונן וילעס מרור האסון, ויעורר נפשו, אך אחר היישוב הדעת והתבוננות, יראה כי מאתו לא תצא הרעות ואז יקבל באהבה ובשמחה את הרעה, כשם שמברך על הטובה, אבל מקודם צריך להרגיש בהמרירות.

הגר״א: אין זרע קודש (לסוכות לליל ד׳) איז דא אינטערסאנטע שטיקלעך וועגן סוכה, אז יעדע שטיקל סכך איז א שטיק פייער, ס׳ברענט,[22] ס׳איז שלא כדרכו, אין ראפשיין איז דאך אלעס באהאלטן.

עמיצער האט מיר נאכגעזאגט אז אין ראפשיין איז מען נישט געשלאפן אין די סוכה, האב איך געהערט אז דער ראפשיצער רב האט געזאגט ׳וואו קען מען שלאפן אין די סוכה, ס׳איז דאך פיל מיט שמות׳.

רבינו: אין דזשיקוב איז געווען אזוי.

מ׳זאגט א וועדטל אז אין דזשיקוב אויב איינער האט אמאל איינגעדרימלט אין די סוכה, האט מען אים אויפגעוועקט ׳נו, סוכה...׳.

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן: וועז דער רבי ז״ל איז געווען אין פלאנטש (אצל חותנו הגה״ק רבי אברהם חיים מפלאנטש ז״ל) האט ער אויך געהאט צוטוהן וועגן שלאפן אין די סוכה.

הגר״א: ער איז געשלאפן זיצנדיג...

רבינו: ער איז יא געשלאפן, און די שוואגער׳ס האבן אים געטשעפעט.

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן: ס׳איז דארט אויך געווען זייער קאלט, אין בעלזא איז מען אויך נישט געשלאפן.

רבינו: רבי יהושע׳לע איז נישט געשלאפן אין די סוכה (מחמת הקור הגדול שהי׳ שם, ואמרו עליו שהיה חלוש), אבער דער שר שלום איז יא געשלאפן אין די סוכה.[23]

א׳ הנוכחים: ס׳איז געווען א מעשה מיט שיקן א שליח.

רבינו: דאס איז געווען ביי רבי אהרעלע,[24] אבער דער ערשטער בעלזער רב איז געשלאפן אין די סוכה, אמאל איז ער נישט געשלאפן א לאנגע צייט ווייל ס׳האט געריבן, און ער האט זיך נישט געוואלט לייגן שלאפן חוץ לסוכה, אזוי ווייט האט ער מחמיר געווען.

די וועלט אין עסן איז מען מער מחמיר ווי אין שלאפן.

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן: כ׳האב געזהען אייער זיידע דער קשאנובער רבי ר׳ דוד׳ל ז״ל וועז ער האט געוואוינט לעת זקנותו אין די הייזער פון בעדפארד גארדנס (בתים גבוהים, ומעמידים שם למטה הרבה סוכות במקום אחד), ווי ער איז אראפ געקומען פון שטוב מיט א גלעזל קאווע אין די האנט, אין איין האנט האט ער געהאלטן זיין שטעקן, און אין די צווייטע די קאווע, עס איז געווען א היפשע מהלך, און א חלק פון זיין קאווע איז שוין געווען אויסגעגאסן אויפן וועג, איך האב אים געוואלט העלפן, האט ער מיר געזאגט, איך בין דאך ׳שוין׳ ביי די סוכה, אזוי האט ער זיך מטריח געווען מיט א ברען פאר טרינקען אין די סוכה, בזכות צאתי מביתי החוצה...

הגר״א: אידן האבן געזאגט אז וועז ער האט געמאכט די ברכה על נטילת לולב אין די סוכה, האט מען עס געהערט א האלבע בלאק וויטער, די אלע מצוות הבאים מזמן לזמן ווי למשל מצה פסח ביינאכט, איז ער ממש ארויף געשפרינגען דערויף...

ס׳איז אינטערסאנט די נאדווערנע אייניקלעך זיצן נישט חוץ לסוכה, נאר זיי שטייען, ס׳איז אינטערסאנט די פשט פון דעם.

רבינו: זיי שטייען, ווייל מ׳זאגט בסוכות תשבו...

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן: דער רבי ז״ל האט זיך די ערשטע נאכט נישט געוואלט אראפ זעצן חוץ לסוכה פאר׳ן לישב בסוכה, נאר שטייענדיג האט ער אין זיין

---

22 עיי׳ בס׳ זרע קודש לסוכות (דף ע״ג ב) שכתב, וזלש״ק: ולא ידעו ולא יבינו האור הגדול שהיה לצדיקים, ובכל קנה שמניחין בסוכה הכל בשמות ויחודים, ואור גדול והתלהבות בלבותם בישיבתם בסוכה, וכמעט נשרפים ע״י עשית המצוה מאהבה ויראה והתלהבות, רק שיודעים לקבל תיכף חיות אחר ע״ד והחיות רצוא ושוב, עיי״ש בדבריו הנפלאים.

23 ויש לציין שבמכון מעשה רוקח מביאים מכתב מהגה״צ מבילגורייא ז״ל שכותב שבשנת תש״ד בהיותו בפעסט ביחד עם אחיו המהר״א באמצע שנות השואה האיומה, ביקש מאחיו הקדוש שיגיד לו כיצד נהגו רבוה״ק לבית בעלזא בענין שינה בסוכה, ותשובתו הרמה בצדו: כ״ק המהר״ש זי״ע היה ישן בסוכה ביחד עם הרבנית מלכה משך כל ימי החג, כ״ק מרן מהר״י זי״ע היה ישן ביום א׳ בסוכה ובהיותו אסטנים אחזתו צינה בדרך כלל, ובשאר הימים אכן ישן בבית, כ׳ק מרן מהרי״ד זי״ע היה אסטנים גדול ולא היה ישן כלל בסוכה, בכדי שלא יצטנן, אמנם שמח שמחה גדולה באם עלתה בידו לחטוף תנומה קלה בסוכה, ולצאת ידי חובת שינה בסוכה, עכת״ד.

וכן מקובל אצל חסידי בעלזא שהמהר״ש זי״ע הורה לבנו המהר״י זי״ע שאפשר לו להקל בג׳ דברים א׳ בענין שינה בסוכה, ב׳ להשתמש בפסח עם קנה סוכר, ולאו דוקא עם דבש. ג׳ לאכול בהמה שיש לו סירכא בה״דקין״, וכל זה מחמת היותו חלוש בטבעו.

24 ויש לציין שבס׳ ביתו נאוה קודש – בעלזא (ח״ב) מובא מה שסיפר רבינו ז״ל בעל ברך משה מה ששמע מאברך אחד בעיר זענטע אשר נסע לימי הסוכות בשנת תש״ד להסתופף בצל הרה״ק מבעלזא בהיותו בעיר פעסט על רוח הקודש הגלויה שראה בעיניו.

ומעשה שהיה כך היה: האברך הזה שהגיע בערב יו״ט ממש לעיר פעסט, שמע מהחסידים ששם לא יושנים בסוכה עקב סיבות הפוטרות את השינה בסוכה מפני הקור וסכנת המלחמה, האברך הזה אשר מאוד חפץ היה לקיים את מצות שינה בסוכה כבכל השנים התחרט על מה שלא הגיע לחצה״ק לר״ה או ליו״כ, ומדוע בחר לו לבוא לחג הסוכות דייקא, נפשו היתה עגומה על כך, ויאמר בלבו שהלוואי והיה יכול להספיק לשוב לעירו ״זענטא״ שהיה רחוק מאוד היה עושה זאת עתה. הנה בהתקדש ליל החג התפילות והשלחן הטהור היו כרגיל, עם תום ה״טיש״ של ליל יו״ט ראשון, וחסידים רבים עמדו בשורה ארוכה בסוכה הגדולה לברך ולהתברך ב״גוט יו״ט״, והנה הרה״ק מבעלזא נעצר סוקר ומביט את קהל החסידים והאורחים הרבים שהגיע מכל רחבי אונגארין להסתופף בצילא דמהימנותא, ביניהם כמה וכמה מהפליטים מגלות פולין, לפתע החווה בידו כלפי הציבור ורימז באצבעו על האברך הזה שעמד מרחוק לפנות לו דרך שיגש אליו, וביקש ממנו וממנה אותו דייקא לישון שם בתוך הסוכה הגדולה הזאת, וגם לשמש כשומר... עכ״ל.

ופע״א הצטדק א׳ לפני מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל ואמר לו שידוע שהרה״ק המהר״א מבעלזא היה יוצא ידי חובתו ע״י שלוחים בכמה מצות, כגון בשתית יין בפורים, או בשינה בסוכה, נענה הברך משה: אבל דע לך, שגם את הרפואות שציוהו הרופא ליקח למען בריאותו, היה ג״כ ממנה שליח שיקחנו, ומי שהוא במדריגה זאת יכול גם למנות שליח למצות, ודפח״ח.

צימער געקוקט אין די ספרים ביז ער איז אריינגעקומען צום טיש.[25]

הגר"א: אויף די ערשטע נאכט קען מען פארשטיין, ווייל ס'איז אן א ברכה.

איינמאל איז דער צעהלימער רב געקומען צום טיש פונעם רבי'ן ז"ל יו"ט סוכות ביינאכט, און דער רבי איז נישט אריינגעקומען צום טיש א שעה אנדער האלבן שעה, האט ער געשיקט פרעגן וואס האט פאסירט, האט מען געהערט ס'איז געווען א אינטערסאנטע זאך, א איד איז געקומען פרעגן א שאלה, אז ער האט ארויף געלייגט אויף סכך די 'וועניש בליינדס' (מכסה החלונות של חוליות מבלעך ופלעסטיק שמושכים וסוגרים עם חבלים) – היינט איז עס שוין נישטא – איז ער געקומען פרעגן דעם רבי'ן צי ס'איז כשר, דער רבי האט זיך געזעצט אדורך טוהן די שאלה, כ'ווייס נישט וואס דער רבי האט אים געפסק'נט, אבער עס האט לאנג געדויערט.

רבינו: ס'איז געווען די שאלה צי ס'איז געווארן א כלי.

הגר"א: יא, בפשטות איז עס נישט גוט.

הרה"ח ר' שמואל הכהן: ס'איז אויך דא פון כלי מתכות, פון בלעך.

רבינו: אבער ער האט זיכער געלייגט פון האלץ, ס'איז א שאלה וועלכע כלי ער איז, ס'איז א פשוטי כלי עץ, ביי אים איז עס נישט קיין כלי, לויט זיין ווילן, לאזט זיך עס אריין אין זיין ווילן, וואספארא דין ס'האט, ס'הייסט נישט קיין מחצלת עשאן לשכיבה, א מחצלת איז מקבל טומאה ווען ס'איז עשאן לשכיבה, דאס איז נישט לשכיבה, ס'איז נאר ווי א מחיצה.

הגר"א: ס'איז דא אין די שאלה וואס אדורך צו טוהן...

רבינו: יא, אוודאי.

הררד"א: דער רמ"א (סי' תרל"ט ס"ב) **און טורי זהב** (ס"ק ט') **זאגן א לימוד זכות אויב מאכט מען נישט קיין סוכה פון איש ואשתו.**[26]

הגר"א: רבי נפתלי רובין'ס (אב"ד ווישניצא) **רעביצין** (בתו של הגה"ק משיאווא ז"ל) **פלעגט אויך שלאפן אין די סוכה.**

רבינו: אזוי, כדי ס'זאל זיין תשבו כעין תדורו (כדברי הרמ"א הנ"ל).

ס'איז א חידוש אז ז' האט זיך אזוי נוהג געווען, ווייל אזוי וויסט מען אז די צאנזער אייניקלעך האבן די נשים די אלע מצוות עשה שהזמן גרמא נישט מקיים

געווען, זיי האבן נישט געהערט קיין שופר, און נישט געזומען קיין לולב.[27]

הגר"א: דער ייטב לב ברענגט עס אויך אין די תשובות (שו"ת אבני צדק או"ח סי' מ"ו).

רבינו: דאס לשון איז 'נשים ממשפחת חכם צבי ז"ל שאוחזין מעשי אבותיהם בידיהם' אז זיי זענען נישט מקיים מצות עשה שהזמן גרמא.

זיי האבן חושש געווען אויף בל תוסיף.[28]

הגר"א: דאס שטייט נישט דארט.

רבינו: אבער דאס איז דער טעם.

הגר"א: ס'איז דא א תשובה אין דברי חיים (או"ח ח"א סי' כ"ז) וואס ער איז שטארק מחמיר וועגן רש"י און דער רמב"ם וועגן בל תוסיף.

רבינו: אין רש"י זעהט אזוי אויס, שיטת רש"י איז אזוי.[29]

הגר"א: דארט אין די תשובה איז ער שטארק חייש צו די רש"י, ממילא איז עס שוין א ערנסטע שאלה.

כ'האב געזעהן, מ'האט יעצט געדרוקט די מנהגי החתם סופר, אז אלע קינדער פון חתם סופר – אויך די מיידלעך – זענען געזיצן אין די סוכה, אבער זיי האבן נישט געמאכט א ברכה לישב בסוכה.

רבינו: ווען א ברכה איז שוין א עקסטערע שאלה, ס'לאזט זיך שוין אריין אין תוס' (ר"ה לג. וחולין קי:) צי מ'קען מאכן א ברכה.[30]

הגר"א: דער רמ"א (סי' תקפ"ט סעיף ו' לגבי ברכה על תקיעת שופר) **זאגט דאך אז מ'מעג.**

רבינו: דאך איז דא א שיטה אז נישט, די ברכה איז א שאלה פון לא תשא, האט מען חושש געווען אויף די שיטה.[31]

הגר"א: כ'האב געזעהן א חידוש פונעם חתם סופר, א חידוש נפלא, כ'האב נישט געזעהן אז איינער זאל עס טוהן, מ'האט געדרוקט פון ליקוטי חבר בן חיים אז זיין רבי דער חתם סופר האט געדאוועט דעם גאנצן דאוונען מיט א לולב און די אתרוג אין די הענט, אזוי ווי די אנשי ירושלים [כדאיתא בגמ' (סוכה מא:) כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת לולבו בידו קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו וכו'].

אפילו ביי שמונה עשרה, ס'שטייט דאך אז מ'מעג, אין הל' תפילה (או"ח סי' צ"ו סעיף א'), **ווייל מצוה דרמיא עליה איז עס נישט מבלבל.**

נאכמער שרייבט ער אז דער חתם סופר האט געזאגט אז ער האט געשפירט א הרגשה אין די תפילה, מער ווי יום הקדוש, ווייל ער האט געהאלטן א חפץ של מצוה

---

25 ע' במחזור דברי יואל (אות מ"א) דבליל א' דסוכות כאשר חזר רבינו לביתו אחר התפילה נכנס לחדרו לזמן קצר ועסק בספרי קודש מעומד על רגליו, כי בחדרו חוץ לסוכה לא רצה לישב, וגם לא רצה ליכנס לסוכתו הקטנה כל זמן שלא בירך עדיין לישב בסוכה, והיה ממהר עצמו לבוא לעריכת השולחן בסוכתו הגדולה בליל א' דסוכות.

26 וז"ל הרמ"א: ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה, שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות, י"א משום צנה, דיש צער לישן במקומות הקרים (מרדכי פ' הישן), ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו, איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה, ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו, שאין לו סוכה מיוחדת, פטור, וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה, אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת.

27 עיי' בס' שולחן מלכים (ח"א) בדו"ד ארוך כשחברי הקובץ בית ועד לחכמים נכנסו לרבינו שליט"א להביא לו את הקובץ הנדמ"ח, ובו ביאור מקיף בענין ישיבת נשים בסוכה, ואז דן רבינו עמהם בנידון זו באריכות.

28 בשו"ת חכם צבי (שו"ת הנוספות ח"ב סי' י"א) כתב דאין לנשים לברך על מ"ע שהזז"ג, ומביא ראי' לדבריו מדאמרינן בריש סוכה (ב ע"ב) בהילוי המלכה שהיתה יושבת בסוכה פסולה ולא אמרו לה חכמים דבר, ואי ס"ד דנשים מברכות מסתמא הילוי המלכה ג"כ היתה מברכת, והאיך לא אמרו לה דבר, ועוד שעל הספק היה להם לחכמים לומר לה שלא תברך, אלא וודאי שהיתה יושבת שם בלא ברכה מטעם דנשים אין מברכין על מ"ע שהז"ג.

וכן כתב נכדו בספר ישועות יעקב (סי' י"ז סק"א סי' תר"מ סק"א) שזקינו בעל החכ"צ היה מוחה בנשים שלא יברכו. וכן הורה חתנו הגאון רא"ל מאמשטרדם, וכן נהגו נכדו הגה"ק הדברי חיים זיע"א וצאצאיו הק'. וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ל"ט) דאין לנשים לברך על מ"ע שהז"ג מטעם שכל הפטור מן דבר ועושהו נקרא הדיוט.

ויש לציין שבשו"ת שו"מ (מהדו"ת ח"ב סי' ח') מכריע וכותב דאפשר דאשה לא תברך ברכת לישב בסוכה אלא בליל ראשון של סוכות בלבד ולא בשאר ימי החג. ודעה זו מבואר ג"כ בשו"ת חתן סופר ליישב מנהגו של הח"ס.

29 ברש"י (ראש השנה דף ל"ג.) ד"ה הא נשים מעכבין דפטורות לגמרי דמצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכי תקעי איכא בל תוסיף עכ"ל. ועיי' במהרש"א שם שהקשה ע"ד רש"י.

וכן הוא דעת הרמב"ם הוא דאסור לנשים לברך על מצות עשה שהזמן גרמא וז"ל (בהל' ציצית פ"ג ה"ט) נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הציצית מן התורה ונשים ועבדים שרצו להתעטף בציצית מתעטפים בלא ברכה וכן שאר מ"ע שהז"ג שהנשים פטורות מהן אם רצו לעשות אותן בלא ברכה אין ממחין בידן.

ובהג"מ (שם) כתב שכן הוא דעת רש"י לאסור לנשים לברך על מ"ע שהז"ג.

30 והיא דעת ר"ת (תוס' ר"ה ל"ג ע"א ד"ה הא) דאע"ג דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא מ"מ אם מקיימות אותן רשאות לברך, והביא ראי' לדבריו קידושין (דף ל"ב) דאמר רב יוסף מריש הו"א מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מכל המצות עבידנא יומא סבא לרבנן דהא לא מפקידנא ועבידנא, לבתר דשמע דגדול מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כר' יודא עבידנא יומא טבא לרבנן, ואי ס"ד דבלא מיפקד אינו יכול לברך, איך שמח מתחילה הלא הפסיד כמה ברכות, אלא ע"כ גם מתחילה בירך אע"ג שאינו מצווה ממילא, ה"ה נשים ג"כ רשאות לברך אע"ג שאינם מצווים.

וכ"כ תוס' חולין (ק"י ע"ב ד"ה טלית) לגבי מצות סוכה וז"ל דעת ר"ת דנשים מברכות אסוכה אע"ג דפטורות דהוי אינו מצווה ועושה, מדאשכחן ר' יוסף דאמר וכו'.

31 בההדמנות אחת תחת אחד השיחים האריך רבינו בענין זה ואמר בזה"ל: נשים זענען פטור פון מצות סוכה אזוי ווי יעדע מצות עשה שהזמן גרמא (סוכה כ"ז ע"ב) נאר אויב זיי ווילן מעגן זיי מקיים זיין די מצוה און מאכן די ברכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו. נאר רש"י האלט אז מ'טאר נישט מאכן קיין ברכה, און מ'איז עובר אויף בל תוסיף, דער חכם צבי איז חייש צו שיטת רש"י.

די גמרא (סוכה ב' ע"ב) ברענגט דאך די מעשה פון הילני המלכה אז זי איז געזעצן מיט דיר זיבן קינדער אין די סוכה, זאגט די גמרא דאס לשון והלא שבעה בנים היו לה, אין תוספתא (סוכה פ"א ה"א) שטייט דאס לשון והלא שבעה בנים תלמידי חכמים היו לה', זעהט עפעס יא אויס אז ז' האט געהאט קינדער תלמידי חכמים, כאטש זי איז געזעסן אין די סוכה... אבער ווער זאגט אז ז' האט געמאכט א 'לישב בסוכה'?! זי איז געזעסן אן א ברכה (ובכה"ג ליכא משום בל תוסיף, ועי' בגליון הש"ס שם עיין לראב"ן (סי' פ"ז) שכתב כן. וכ"כ החכם צבי (שם) שוודאי שהילני המלכה ישבה בסוכה בלא ברכה, דאל"כ למה לא אמרו לה דבר).

ועי' במחזור דבר"י לסוכות במנהגים אות ס' אודות מנהג רבוה"ק בסיגוט בענין זה.

אין די הענט, און כ׳האב נישט געהערט אז עמיצער – א תלמיד פונעם חתם סופר – זאל עס נאכטוהן.

דער מנחת אלעזר (ח״א סי׳ נ׳) מוטשעט זיך צי ס׳מיינט אויך די אתרוג, צי נאר די לולב אליין, וויל א אתרוג אז ס׳וועט אראפ פאלן איז א מענטש יא נערווע.

למעשה שטייט אין שולחן ערוך אז מ׳קען, ס׳איז נישט מבלבל.

ס׳זעהט זיך אויס אז א חפץ של מצוה איז גרויס...

ביקור הגאון רבי שמעון יצחק שלעזינגער שליט״א חבר הבד״צ העדה החרדית ירושלים ת״ו
יום ב׳ פרשת תולדות תשע״ו לפ״ק

הגרש״י: דער ברכי יוסף זאגט אין סימן תרנ״ח אין הל׳ לולב, אז איינער האט ח״ו גע׳גנב׳עט א לולב, זאגט דער משאת משה, אז ווען ער וויל תשובה טוהן, גייט ער צום מוכר און באצאלט די פרייז און זאגט זיי מיר מוחל אויף די עבירה פון בין אדם לחבירו, און ער וויל איך יוצא זיין די מצוה פון לולב, זאגט ער אז ס׳איז חל דער קנין למפרע, דער ברכי יוסף ברענגט אז אנדערע זענען חולק אויף דעם.[32]

רבינו: אזוי וויל ער זאגן אז ס׳איז חל דער קנין למפרע?, ס׳איז זייער א גרויסער חידוש.

הגרש״י: דער שערי תשובה ברענגט עס אויך אראפ[33] און דער רבי עקיבא אייגער ברענגט אויך אראפ דעם משאת משה אין סי׳ תרל״ז.

רבינו: אין דברי יואל (לסוכות עמ׳ פ״א - והוא מ״ש רביז״ל ביום א׳ דסוכות תשכ״ח) איז דא א תירוץ אויף תוס׳ (סוכה דף ל. ד״ה אילימא) קשיא פארוואס דארף איך האבן א פסוק לכם, ס׳איז דאך א מצוה הבאה בעבירה, זאגט ער אזוי, אז דעם ערשטן טאג האט ער תשובה געטוהן מאהבה, ממילא ווערט דאך פון די זדונות זכיות (כמבואר בקדושת לוי פר׳ האזינו), איז עס למפרע געווארן אויס מצוה הבאה בעבירה, וואלט איך געקענט זאגן אז ער האט יוצא געווען, דארף איך האבן א פסוק לכם, ווייל לכם איז עס נאכנישט געווען, כאטש ס׳איז שוין געווארן אויס עבירה. (עיין במהר״א ט״ב פר׳ מקץ שנת תש״ס איך שרבינו האריך לפלפל בד׳ רביה״ק הנ״ל).

הגרש״י: אז מ׳דערמאנט שוין דעם מגן אברהם אין סימן תרל״ז (ס״ק ג׳), דערמאן איך נאך א זאך, צוויי בתי מדרשים האבן זיך געקריגט וועגן א פלאץ צו בויען א סוכה, האט איינער געוואלט אויסנוצן און זאגן אז מ׳קען נישט מאכן א ברכה, ווייל דער מגן אברהם זאגט (שם) אז מ׳קען נישט מאכן א ברכה ביי א סוכה גזולה אין רשות הרבים.

דער מגן אברהם איז זייער שטארק מחמיר, ער ברענגט א שיטת יראים אז אפילו איך האלט אז גזל עכו״ם איז מותר, קען מען נישט מאכן א ברכה [דלא מיקרי לכם].

רבינו: ס׳איז א חידוש, דער חתם סופר (בשו״ת ח״ו בחי׳ לפרק לולב הגזול) זאגט אז ער פארשטייט נישט אויב גזל עכו״ם איז מותר איז עס דאך יא לכם, כ׳האב שוין געזעהן אנדערע אחרונים וואס פארענטפערן, דער מחנה חיים (ח״ב או״ח סי׳ ל״ג אות ט׳) און נאך אחרונים.[34]

הגרש״י: איז דא א מגן אברהם א פירוש אויפן תוספתא אין מס׳ ב״ק פרק ו׳, און ער זאגט דארט מכאן אז מ׳מעג מאכן א סוכה אין רשות הרבים, דלב בית דין מתנה עליהם, כ׳געדענק אז ווען כ׳בין געווען א בחור איז מיר שווער געווען די קשיא, איינער האט מיר געווייזן אז רבי ישעי׳ פיק פרעגט די קשיא, און די שפעטערע׳דיגע צייטן האב איך געוואלט פארענטפערן אזא תירוץ, אז דאס וואס דער מג״א זאגט לב בית דין מתנה עליהם פאסט אין ארץ ישראל, שעל מנת כן נתחלק הארץ, אבער אין חוץ לארץ געהערט עס נישט פאר כלל ישראל, נאר דינא דמלכותא דינא, און דער מגן אברהם פסק׳נט אין שו״ע אז אין חוץ לארץ קען מען נישט מאכן א ברכה, ממילא מיין שאלה איז געווען אויף ארץ ישראל, איז אפילו לויטן מגן אברהם אויך גוט.[35]

רבינו: די אלע פוסקים זאגן אז די מנהג איז צו מאכן אין די גאס, דער בני ישכר (חודש תשרי מאמר י׳ אות ה׳) ברענגט אראפ אז מ׳מאכט, ער זאגט בשם רבי פינחס קאריצער אז סוכות זענען מיר ווי פריצים, מ׳קען מאכן אין די גאס.[36]

באמת דארף דאס א ביאור ביי א סוכה גזולה איז די קרקע גזולה, די סוכה איז נישט גזולה, אין די גמרא רעדט מען פון די סכך, דאס הייסט א סוכה גזולה, דא בויעט ער זיין סוכה מיט זיין סכך, פארוואס הייסט עס סוכה גזולה, וועגן די קרקע? ס׳מוז דאך נישט זיין די קרקע, אין די קרקע איז נישטא א דין פון שלו, [תעשה] לך להוציא את הגזול (סוכה ט.) מיינט מען אויף די סכך, ניטאמאל די דפנות נאר לויטן רמב״ם, מ׳מיינט נאר די סכך, די ערוך לנר ברענגט די קשיא.[37]

---

32 וז״ל: ...הוראת הרב משאת משה, במי שגזל אתרוג ויצא בו בי״ט הראשון, ואח״כ הנגזל מחלו, דהויא מחילה למפרע. והבאתי לו סמוכות ממנהג הראב״ד שכתב הכלבו. ועתה ראיתי לרבינו אשר בר חיים בספר הפרדס כ״י (שער ט פרק יא אות כה) שגם הוא הביא מנהג הראב״ד. וז״ל, והראב״ד היה נוהג לקנות לולב ואתרוג משלו, והיה נותנו לכל קהל מונפלייר במתנה על מנת להחזיר, והיה נוהג כן כל ז׳ ימי החג, וביום ערבה היה גובה מכל הקהל דמי הלולב, ומה שהיה נוהג לגבות דמי הלולב אחר מכן, מפני שהיה בקהל אנשים שדעתם גבוה לצאת בלולב של אחרים, ומנהג נכון הוא, עכ״ל. וראיתי להרב מהר״ר פנחס עניו בשו״ת גבעת פנחס כ״י ח״ג סי׳ ך׳, שחלק על הרב משאת משה בפה מלא, דלא יצא י״ח, ושאני נדון הרשד״ם שהוא בדרך מקח וממכר, אלא שהיה בתנאי, אבל בגזל ונטלו לא נעשה שלו למפרע. והאריך הרבה. וכמעט שעברתי על כל דבריו, לא מצאתי ראיה לסתור דברי הרב משאת משה. והמסתכל יפה בטוב עיון האמיתי יראה שיש ראיה מדברי מהרשד״ם, אבל הראיות דמייתי הרב משאת משה למהרשד״ם אינן ראיות, וכאשר הרבה להשיב הרב הנז׳ באורך, אך לדינא נ״ל דיש ראיה מנדון מהרשד״ם לנדון הרב משאת משה. ודוק היטב.

33 וז״ל השערי תשובה: עיין באר היטב ובמשאת משה שם כתב שאם הלוקח חזר ופייס למוכר בדמים יצאו הקהל ולמד מזה לגוזל אתרוג מן חבירו ונטלו ביו״ט ובמועד פייסו ומחל לו מהני המחילה למפרע ע״ש. ובברכ״י הביא ראיה לזה ממ״ש בא״ח וכל בו בשם הראב״ד שהיה קונה אתרוג משלו כו׳ וגם ראיה מהחולץ וע״ש ועיין בספרי שו״ת בית אפרים חלק אה״ע בענין איגלאי מלתא למפרע ע״ש וע״ש בשיורי ברכה ובמח״ב שבגבעת פנחס ובגט מקושר השיגו על המשאת משה בזה ע״ש.

34 עיין בשו״ת מחנה חיים בביאור דברי היראים דאף דגזל עכו״ם מותר, מכל מקום כיון דהעכו״ם רשאי על פי דין לחזור ולתפסו מידו לא נחשב שלו, וכן כתב באור שמח (בפ״ה מהל׳ סוכה הלכה כ״ה), וביתר ביאור עיין אמרי בינה (דיני הלוואה סי׳ פ״א ד״ה שוב), והאחרונים כתבו לבאר דברי היראים עוד בכמה דרכים, עיין אבני מילואים (סי׳ ל׳ סק״ה), שו״ת בית לוי (ח״ב סי׳ א׳), ועיין דבר מחודש בדעת תורה (סי׳ תרכ״ט סוף סעיף א׳).

ובשו״ת רחש לבב (סי׳ מ״א) כתב על פי דברי היראים ליישב דברי הגמ׳ בקידושין (דף ל״ח) דאי׳ דכשנכנסו בני ישראל לארץ ישראל לא אכלו מצה בפסח מפני שהיה באיסור חדש.

ולכאורה קשה דהא בשעת כיבוש ארץ ישראל היה מותר לאכול קדלי דחזירי כדאי׳ בחולין (דף י״ז), ואם כן הרי לא הי׳ בו איסור חדש, וכתב דלא הותר קודלי דחזירי אלא במה שהוא שלל האויבים ושלל האויבים אף שאין בו משום גזל, מכל מקום אינו שלו כסברת היראים, ובמצות מצוה צריך שתהא המצה שלו.

ואגב, עיין באחרונים שביארו שמדברי החתם סופר אלו יש ביאור חדש בגדר דין גזל עכו״ם להסוברים דגזל עכו״ם מותר, דהנה לכאורה יש לתמוה על תמיהתו של החת״ס שכתב על דברי היראים דדבריו אין להם שחר, דהא לכאורה צדקו היטב דברי היראים על פי סברת הנוב״י ושאר פוסקים דאף דגזל עכו״ם מותר מכל מקום אינו יכול לקנותו אלא על ידי הקנאת בעלים וכיק דנטלו בעל כרחו אין כאן הקנאת בעלים והאיך יהא קנוי לו.

אמנם יראה מדברי החתם סופר שסובר דהגדר בהא דגזל עכו״ם מותר הוא דרחמנא הפקירו דהפקירה תורה ממונו של עכו״ם במקום ישראל, והיינו דכשישראל בא לגזול את ממונו פקע בעלותו ממנו והרי הוא כהפקר. וביאור הדבר דאי לאו דהפקירה תורה את ממונו היה עובר באיסור גזל דממון של אחרים יש בו איסור גזל, ומצד האיסור אין הפרש בין גוזל משל ישראל או משל עכו״ם, דבין כך ובין כך הרי הוא ממון של אחרים, ועל כרחך דהא דגזל עכו״ם מותר להך מ״ד הוא משום דהפקירה תורה את ממונו, כדמצינו בב״ק (דף ל״ח.) לענין תשלומי נזיקין דדריש מקרא דראה ויתר גוים דהתיר ממונן לישראל ונמצא דאינו גוזל משל אחרים, ולכן סובר החת״ס דגזל עכו״ם נעשה שלו, דאין לומר כסברת הנוב״י דהאיך יקנה משל אחרים בלי הקנאת הבעלים, דכיון דיסוד ההיתר הוא משום דהפקירה תורה את ממונו הרי נעשה ממון הפקר ויכול לזכות בו כזוכה מן ההפקר.

35 עיין בשו״ת להורות נתן (ח״י סי׳ צ״ו) שמבאר כן בד׳ המג״א, ומביא כן בשם החת״ס בהגהותיו על השו״ע עיי״ש בנועם דבריו.

36 וז״ל שם: עוד אמר הקדוש הנ״ל, סוכה מלשון שררה ונסיכות, ולכן אנו יושבין בסוכה צלא דמהימנותא ורוב סוכות בשווקים וברחובות ואין אנו יראים משום דבר להראות מהימנותא שאנו יושבים בנסיכים עלמא דחירות, כמאן דנצח קרבא וכלי מלחמתו בידו וכו׳ ואינו ירא משום אדם, עכ״ד, ובזה יונח לנו מה שנתקשו הפוסקים על מה שעושין הסוכות בשווקים וברחובות, לו יהיה שישראל מוחלין אבל חלק הגוים מי ימחול [עי׳ מג״א סי׳ תרל״ז סק״ג], ולפי הנ״ל יונח, כיון שאנחנו אז שרים ונסיכים מסוד עלמא דחירות, אז כל האומות נקראים לנו עבדים מדוגמת ביאת המשיח שאמרו״ל כיון דאתי משיח הכל עבדים לישראל [עירובין מג ע״ב], והנה מה שקנה עבד קנה רבו [פסחים פח ע״ב] על כן אין חשש לעשות הסוכות בשווקים וברחובות, להורות סוד הסוכה עלמא דחירות.

37 דבסוכה (לא ע״א) איתא סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים רבי אליעזר פוסל וחכמים מכשירין, אמר רב נחמן מחלוקת בשתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו, ורבי אליעזר לטעמיה דאמר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, אי קרקע

ביקור כ"ק אדמו"ר מוויען שליט"א
יום ב' פרשת כי תבוא תשע"ב לפ"ק

האדמו"ר מוויען: כ'האב דאך געדעדט צו יונגעלייט פון שנה ראשונה, און ס'איז דאך באלד סוכות, איז וואס טוט מען וועגן שלאפן אין די סוכה, צי ס'איז דוחה די מצוה פון ושמח (דברים כד, ה)?

רבינו: נו, וואס האט איר געזאגט פאר זיי?

האדמו"ר מוויען: כ'האב נישט געדעדט דערפון, נאר כ'זאג אז כ'האב געדעדט פאר שנה ראשונה יונגעלייט.

רבינו: דארט איז דאך דא א רש"י אז די טייטש איז ושמח 'ת' איתתיה, און נישט ושימח 'עם' איתתיה, ס'איז דא א חסידישער טייטש אויף די רש"י אז והמתרגם 'עם' איתתיה טועה, א טיפער טייטש.[38]

נגזלת סוכה גזולה היא, ואי נמי קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא, ורבנן לטעמייהו דאמרי אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא.

וכתב הערוך לנר לתרץ את קושיית העין חיים איך פוסל ר' אליעזר המסכך ברשות הרבים משום דבעי לכם בסוכה כמו בד' מינים, הא כתיב (נחמיה ח טז) 'ויעשו להם סכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שער המים', וירושלים היתה רשות של רבים, ומזה הוכיח הערוך לנר שרבי אליעזר לא פוסל רק כשאינו שלו לגמרי, אבל אם יש לו שותפות בזה אינו פוסל וכיון שירושלים לא נתחלקה לשבטים היה לכולם חלק שם. (וכן תירץ השואל ומשיב מהדורא קמא ח"א סימן קכד).

והאחרונים כ' דמשמע מקושית העין חיים ומתירוץ הערוך לנר והשואל ומשיב שגם הקרקע חשיב חלק מחלקי הסוכה, ומסתמא היא גם נאסרת בהנאה דאם נאמר דרק הסכך או הדפנות לשיטת הרמב"ם אסורות בהנאה, אבל קרקעית הסוכה לא נאסרה בהנאה דלא הוי חלק מחלקי הסוכה, א"כ גם לא בעינן בקרקע לכם וא"כ לא קשה מידי מהסוכות שנעשו בירושלים.

וכן כתב בשו"ת אבני נזר (יו"ד סימן שסג) שבסוכה חמור קרקע הסוכה מדפנותיה דדפנות הסוכה אינם פסולים עראי לרבי יהודה כדאיתא בסוכה (דף כא ע"ב), וקרקעות הסוכה פסול עראי לרבי יהודה כמבואר (בדף י ע"א) וכמו שכתב הר"ן (דף א ע"ב מדפי הריף ד"ה ועוד), אלמא דקרקעות הסוכה הוא עצם מחלקי הסוכה.

ויש לציין לד' החזו"א (או"ח סי' קנ אות כב) שכתב דמה שבעינן לכם לרבי אליעזר בקרקע הסוכה הוא רק שלא תהיה גזולה שאם הקרקע גזולה יש כאן חסרון לכם, אבל אם הקרקע שאולה מקרי לכם אף לר"א דכיון שיש לו רשות לעשות סוכה כבר יש לו מקום לסוכה, והסוכה עצמה שלו, אבל אם אין לו זכות בקרקע אף שהסכך והדפנות שלו לא מקרי שיש לו סוכה משלו, שאין שם סוכה בלא קרקע, והרי אין לו זכות לקיים את הסוכה כאן אפילו שעה אחת, ע"ש.

[38] בליקוטי בית אברהם מובא בשם המגיד הק' מקאזניץ זי"ע, וכן מובא בשם הרה"ק מוה"ר ר' שמואל מקאמינקא זצוק"ל עה"פ "נקי יהיה לביתו וגו' ושמח את אשתו אשר לקח", ופירש"י "ישמח את אשתו ותרגומו ויחדי ית אתתיה והמתרגם עם אתתיה טועה הוא' דרש"י הקדוש מרמז עד היכן מגיעים הדברים בקדושה, שצריך לקדש את עצמו.

וכן מובא בספה"ק יושר דברי אמת וכן מתאמרא משמי' דהרה"ק החי' הרי"ם שאמר לחתן ביום חתונתו "נקי יהיה לביתו שנה אחת" (דברים כד ה), כי 'נקי' ע"ד שאמרו חז"ל (ב"ק מא) "ובעל השור נקי' (שמות כא) כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום". וזה 'שנה אחת יהיה לביתו נקי' שלא יהיה לו שום הנאה, ודפח"ח.

האדמו"ר מוויען: אזוי ווי יענער האט ער געזאגט אז ער האט ליב די פיש, אבער דער אמת איז אז ער האט נישט ליב די פיש, ווייל אויב יא, וואלט ער אים נישט גע'הרג'ט און וואלט אים נישט אויפגעגעסן, נאר ער האט זיך ליב.[39]

רבינו: באהבתו אותה (בראשית כט, כ), איז נישט אז ער האט זיך ליב, ביי יעקב איז געווען די זיבן יאר כימים אחדים באהבתו אותה, דאס איז א אנדערע סוג.[40]

האדמו"ר מוויען: כ'האב געדעדט בדרך מוסר, פון 'ושמח', אז דער חתם סופר (עה"ת פר' כי תצא עה"פ נקי) שטעלט זיך פארוואס רעדט דער פסוק פון די שמחה פון איר, ער איז דאך איוך מחוייב מיט שמחה, און ער ברענגט צו פונעם כתב סופר - נאך אלץ בחור - אז זיין שמחה קען ער מוחל זיין, אבער איר שמחה קען ער נישט מוחל זיין, דערפאר שטייט ושימח את אשתו, וואס דאס איז א חיוב, מה שאין כן ביי אים איז עס נישט קיין חיוב, ווייל ועון ער וויל קען ער עס מוחל זיין (וע"ע בשו"ת חתם סופר אבהע"ז ח"ב סי' קנ"ה).

כ'האב געזאגט בדרך מוסר, אז מ'וויל משמח זיין יענעם, דארף מען אליינס זיין בשמחה, ממילא קען מען נישט משמח זיין אין שטוב טאמער עס פעלט אים

ועיין בס' אמת ואמונה שהגה"ק מקאצק ז"ל אמר לאברך א' בשעת פרידה אחר החתונה: פאהר געזונטערהייט, גאר געדענק, והמתרגם ית אתתיה טועה!.

[39] עי' בס' ערבי נחל (פ' קדושים) שמאריך בענין זה עה"פ ואהבת לרעך כמוך כו', וירא כי כתבו המחברים שהפילוסוף אפלטון אמר שגדר האהבה הוא בהיות הנאהב הפכי מהאוהב, כמו שהארץ שהיא יבשה בטבעה היא משתוקקת למים ומטר המרטיבה, וכן המוכר משתוקק אל הקונה שהוא הפכי לו המשלים ענינו וחפצו, אבל הדומים ישנאו זה את זה כמו שמצינו (בראשית רבה לב, ב) כל אומן שונא בני אומנתו, וארסטו לעג עליו ואמר בהיפוך, כי הדמיון יוליד האהבה כאשר בעלי דת אחת אוהבים זה את זה בעבור הדמיון שביניהם ושונאים לזולתם וכדומה לזה הרבה, והראיה שהביא אפלטון מאהבת ההפכי שגה בביאור ענין אהבה, כי יש אהבה החוזרת אל האוהב כאשר נאמר שזה אוהב המטעמים ואילו היה אוהבם באמת לא היה אוכלם ומפסידם, אבל הכוונה שאוהב א"ע ליתן מעדנים לנפשו באכילת המטעמים, נמצא אהבה זו איננה דבוקה בנאהב אלא דבוקה באוהב שאוהב את עצמו, וכן הוא באהבת ההפכי המשלים חסרונו שאינו אוהב כי אם את עצמו והנאתו, אבל אהבה אמתית היא הדבוקה בנאהב, ר"ל שהאוהב אוהב את הנאהב וזה מצד הדמיון שביניהם, עי"ש באריכות דבריו כי נעמו.

[40] עי' בס' אגרא דכלה מש"כ על פסוק זה, וז"ל: וז"ל דהנה קשה ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה, לכאורה אדרבא מגודל אהבה כל רגע ורגע יוחשב לו לשיעור גדול. אבל תבין דהנה יעקב לא אהב אותה כדרך האנושי וכו', רק לחיבת המצוה. והנה האדם שמחבב איזה מצוה גדולה ותגדל בעיניו כבודה, הנה עושה לעצמו הכנות גדולות כמו שמכין את עצמו לכבוד המלך, הנה כל מה שמחובב בעיניו יותר כבוד המלך, יארך הזמן של הכנתו, וכל מה שמתארך הזמן, עדיין סובר שזמן קצר הוא להכנה כראוי, הנה איש כזה הגם שלא בא אליו עדיין המלך, הנה כל הימים שהוא מכין את עצמו, הנה כבר נקרא עובד ונקרא עובד במלך גופו ובתוכו, כיון שבכל רגע מצייר בעיניו מהותו ואיך מהראוי לכבדו, הבן הדבר. הנה כן הוא הדבר ביעקב אבינו כיון שבאת לידו לקיים מצוה רבה, גדלה בעיניו יקרה וכבודה, וכל עבודתו בז' שנים הוא להכנת המצוה, אם כן נקרא עובד ברחל ממש, על כן היו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה, והיה סובר שעדיין לא יצא ידי חובת ההכנה דרבה... עי"ש.

שמחה, איז אז די תורה זאגט ושימח את אשתו, מוז ער קודם שוין זיין געגוג בשמחה.

רבינו: איז דאס איז א פראקטישע זאך, א מציאות, ס'איז א חלק פון די מצוה, אז ער מוז קודם זיין פריילעך.

האדמו"ר מוויען: יא, וועגן דעם דארף עס די תורה נישט ארויס שרייבן, ווייל ס'איז נישט שייך אנדערש ער זאל קענען מקיים זיין די מצוה.

א' הנוכחים: ס'איז געווען פלעצער וואס די בני בית זענען יא געווען אין סוכה.

האדמו"ר מוויען: נישט יעדער קען עס באווייזן...

כ'האב אמאל געזעהן פונעם טשעבינער רב אין די תשובות (שו"ת דובב מישרים סי' ע"ט ד"ה ובגוף השאלה), אז מען קען שלאפן אליינס אין די סוכה.

רבינו: מ'ברענגט צו אלץ שומר מצוה לא ידע דבר רע (קהלת ח, ה). [דאף שאמרו בגמרא (שבת קנא:) אמר רבי חנינא, אסור לישון בבית יחידי, וכל הישן בבית יחידי, אחזתו לילית, מ"מ הישן יחידי בסוכה לית ליה למיחש ליה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, כנ"ל].[41]

האדמו"ר מוויען המשיך ואמר: זאגט ער אז די הלכה איז דאך א סוכה וואס ס'איז נישט כשר צום שלאפן, איז מען נישט יוצא אויך נישט דאס עסן (כ"כ הרמ"א בסי' תר"מ ס"ד), איז אויב מ'זאל נישט קענען יוצא זיין שלאפן נאר ביי צוויי, וואלט דאך געדארפט זיין דער שיעור פון סוכה דאפלט, איז פון דעם אליינס אז ס'איז גענוג דער שיעור פון איין מענטש, איז א ראיה אז צום שלאפן דארף מען נישט צוויי...

רבינו: ס'איז א שיינער כאפ. ס'קען אבער זיין קיטוניות אזוי ווי ביי הילני המלכה (סוכה ב:), ממילא איז עס נישט אליינס, אבער די ראיה איז א שיינע ראיה.

ביקור הגה"צ ר' לייבוש אייכנשטיין שליט"א
אבד"ק בערטש בעיר מאנסי יצ"ו
חוה"מ סוכות תשע"א לפ"ק

אבד"ק בערטש: די גמרא פרעגט (קידושין לד.) פארוואס דארף איך א פסוק ['האזרח' דכתיב במצות

---

[41] כ"כ הגר"ח פלאג'י בספר נפש כל חי (מע' ס אות ד) שמותר לישן יחידי בסוכה בלילה דשומר מצוה לא ידע דבר רע, והוסיף רמז לכך, כי סכת גימטריא לילית שמצוה של סוכה דוחה את לילית ע"ש, והכי איתא בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא כט אות כו סוף עמוד קפז) כל מי שמקיים מצות סוכה הקב"ה מסיך עליו מן המזיקים שלא יזיקוהו שנאמר באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה, ע"כ. וכ"כ במעשה רב מהגר"א (סי' רכ"א).

ובס' אוצר החיים (עמ' תרפט) העיר מהא דאמרו דצריך להמתין לחבירו לאחר תפילת ערבית בבית הכנסת שחוץ לעיר, והרי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ונ"ל דהתם הטעם משום דהדרך חזור הוא דרך סכנה, ואע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן, מ"מ במקום דשכיח היזקא לא אמרינן הכי, אבל שינה יחידי אינה סכנה כמו הולך יחידי בדרך בלילה, ודו"ק.

ועיין בקובץ דרך כוכב מיעקב (גליון א) שהעירו ע"ד הגאון מטשעבין דאולי איירי הגמ' בשיעור סוכה קטנה שיש בה נר דלוק, וליכא חשש מזיקין.

סוכה] להוציא את הנשים, תיפוק ליה ווייל סוכה איז א מצות עשה שהזמן גרמא (ועיי"ש בגמרא מה שתירצו). אין צמח דוד (מהגה"ק רבי דוד מדינוב ז"ל בנו של הגה"ק בעל בני יששכר ז"ל) שטייט, אז אין די גמרא ברכות (דף ח.) שטייט אז רבי יוחנן האט זיך געוואונדערט, ס'שטייט דאך (דברים יא, כא) למען ירבו ימיכם וגו' על האדמה, איז ווי אזוי זענען דא סבי בבבל, עטספערט די גמרא, כיון דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא היינו דאהני להו, זאגט דער מהרש"א אז דער טעם איז, ווייל הז"ל זאגן (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל להיקבע בארץ ישראל, איז שוין יעצט דא א דין פון ארץ ישראל. זאגט רבי דוד ל' דינובער די זעלבע זאך אז אין די סוכה איז אויך דא קדושת ארץ ישראל...

הגר"י ט"ב: פון בעלזער רב שטייט אויך אז אין די סוכה איז דא קדושת ארץ ישראל.

רבינו: דאס אז אין א סוכה איז דא קדושת ארץ ישראל שטייט אויך אין קדושת יו"ט (לסוכות אות ח'), און אין תפארת שלמה, און ס'שטייט פונעם בעלזער רב אויך, דער בעלזער רב (הרה"ק מהרי"ד ז"ל) טייטשט מיט דעם דאס וואס מ'זאגט "וזכינו לישב ימים רבים על האדמה אדמת קודש" (בתפילה לפני הכניסה לסוכה).

אבד"ק בערטש המשיך ואמר: יא, זאגט דער צמח דוד אז דער פסוק למען ירבו ימיכם על האדמה גייט אויך ארויף אויף די מצוה פון סוכה, ווייל אלע פעלקער זענען אונטער די שרים, און ארץ ישראל איז אונטער השי"ת. און אין די סוכה איז אויך אזוי [שאז נמצאים תחת צילא דמהימנותא דקוב"ה]. און ביי מזוזה זאגט די גמרא (קידושין שם) אז נשים זענען מחויב מיט דעם...

רבינו: און דער טעם איז וועגן אריכת ימים, אזוי ווי די גמרא זאגט דאס לשון 'גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי?!', אה, [ולכן הייתי יכול לומר דנשים חייבות בסוכה, מטעם דנשים נמי בעי חיי], און דערפאר דארף איך האבן 'האזרח' להוציא את הנשים.

דאס איז א אנדערער תירוץ אויף די גמרא'ס קשיא [דבגמרא תירצו תירוץ זה אצל מצות מזוזה, ואצל מצות סוכה תירצו תירוץ אחר].

ווייזט אוים אז די גמרא האט נישט אזוי געהאלטן...

אבד"ק בערטש: וועגן פארענטפערן א קשיא איז דא אין קידושין (דף לח.) אליינס ביי די סוגיא פון חדש אז דער ירושלמי פרעגט אז די עשה פון בערב תאכלו מצות זאל דוחה זיין די לא תעשה פון חדש, עטספערט תוס' (ד"ה אקרוב) אויפן ירושלמי'ס קשיא, און קודם ברענגט תוס' דעם ירושלמי'ס תירוץ, כאן בעשה שקודם הדיבור כאן בעשה שלאחר הדיבור [ואח"כ תירצו התוס' עוד דגזרו כזית ראשון אטו כזית שני], ברענגט מען פון דעם א ראיה אז מ'מעג פארענטפערן א גמרא'ס קשיא.

רבינו: יא, מ'קען זאגן וואס פרעגט די גמרא [דיש לומר על דרך הצמח דוד בשינוי קצת, דמה שהצמח דוד מחדש בתירוץ על קושיית הגמרא, אפשר לומר בדרך קושיא על קושיית הגמרא].

עמיצער האט אנגעפרעגט דעם נודע ביהודה (שו"ת נוב"י או"ח מהדו"ת סי' ע"ד), אויף א תשובה אין נודע ביהודה (אבהע"ז סי' ל"ח), וואס ער טוט אויף אז דער איסור פון דבר שיש לו מתירין [שאינו בטל] איז נאר ביי א מאכל וואס מ'קען עס נאר איינמאל אויפעסן, זאג איך, דו מוזסט עס דען היינט עסן, קענסט עס מארגן אויפעסן, דאס איז דבר שיש לו מתירין וואס וועלט נישט בטל, און איך זאג עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. אבער ביי טלטול מוקצה, למשל א בענקל וואס איז געווארן א בסיס, איז דאס וואס כ'וועל מארגן קענען זיצן אויפן בענקל, איז נישט קיין סיבה איך זאל היינט נישט קענען זיצן אויפן בענקל (אם נתבטל ברוב), זאג איך נישט אז ס'איז אסור אלץ דבר שיש לו מתירין, דאס איז דעם צל"ח ס'ס א אויפטוה (פסחים ט: ד"ה ועפ"י, ביצה ג: ד"ה ואם נתערבה), פרעגט אים איינער אז אויב אזוי איז נישט שווער תוס' א קשיא, אזוי פרעגט מען אין נודע ביהודה, זאגט אים דער נודע ביהודה 'ווייניג קשיות פון תוס' האב איך דען פארענטפערט?!, איז דעם טאקע אויך פארענטפערט!'.[42]

הר"י ט"ב: ס'איז דא א מעשה מיט איינעם וואס האט פארענטפערט רבי עקיבא אייגער'ס קשיות.

רבינו: יא, ס'איז געווען איינער א מחבר וואס האט געמאכט א ספר און פארענטפערט די קשיות פון רבי עקיבא אייגער, ער בלייבט דאך אסאך מאל 'וצריך עיון', און ער האט זיי פארענטפערט, און אפאר קשיות האט ער נישט געקענט פארענטפערן. איז ער געקומען צו א גדול ווייזן דעם חיבור, אז ער פארענטפערט אזויפיל קשיות, און די פאר קשיות האט ער נישט פארענטפערט, האט איהם יענער געזאגט, 'די קשיות האסטו גוט פארשטאנען (ולכן לא עלה בידו לתרצם), אבער די אנדערע קשיות (שכמדומה לו שעלה בידו לתרצם) האסטו נישט פארשטאנען...'.

והמשיך רבינו: תוס' פרעגט די קשיא פארוואס דארף מען האבן א פסוק אז נשים זענען מצווה אויף מצה [שהוקשו מצות אכילת מצה לבל תאכל חמץ, דנשים שישנם באיסור בל תאכל חמץ ישנם בעשה דאכילת מצה], תיפוק ליה שאף הן היו באותו הנס, אזוי פרעגט תוס' אין מגילה (דף ד. ד"ה שאף).

הר"י ט"ב: אין ערבי פסחים (דף קח: ד"ה שאף) שמועסט אויך תוס' פון דעם [וז"ל התוס': והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דהן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי, התם בעשה דאורייתא, אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס].

רבינו: יא, תוס' פרעגט אזוי אין צוויי פלעצער, אין מגילה און אין ערבי פסחים. עטספערט תוס' (במגילה שם) אז איך וואלט ארויס געלערנט ט"ו ט"ו פון סוכות אז מ'איז פטור אויך ביי מצה, בקיצור ס'איז דא תירוצים אויף די קשיא.

פרעגט דער שער המלך (הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א ד"ה עוד ראיתי), פארוואס מוטשעט זיך די גמרא (בקידושין הנ"ל) פארוואס דארף מען האבן האזרח להוציא את הנשים, תיפוק ליה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, לכאורה סוכות איז דאך וועגן די ענני הכבוד, און איך וואלט מחייב געווען נשים אלץ שאף הן היו באותו הנס פון די ענני הכבוד. און ער מוטשעט זיך מיט די קשיא, און ער וויל אריינגיין אין די מחלוקת פון רבי אליעזר און רבי עקיבא [שנחלקו במס' סוכה (דף יא:) בטעם מצות סוכה, דרבי אליעזר ס"ל ד'כי בסוכות הושבתי', היינו ענני הכבוד, ורבי עקיבא ס"ל סוכות ממש עשו להם], אז נאר לויט רבי אליעזר וואס האלט אז סוכות איז וועגן די ענני הכבוד, קען די גמרא ענטפערן שאף הן היו באותו הנס וואלט געווען א סברא זיי זאלן זיין חייב, אבער לויט רבי עקיבא קען די גמרא נישט אזוי ענטפערן.

אזוי מוטשעט זיך ארום דער שער המלך מיט די קשיא, תוס' זאגט דארט (מגילה שם) איין תירוץ אז די סברא פון אף הן היו באותו הנס קען נאר זיין אויף א דרבנן, און נישט אויף א מצוה דאורייתא (וכ"כ בפסחים), אבער לויטן אנדערן תירוץ קומט אוים אז מ'קען יא מחייב זיין [מטעם דאף הן היו באותו הנס] אויך ביי א מצוה דאורייתא, לויט דעם צווייטן תירוץ איז שווער וואס מוטשעט זיך די גמרא ביי סוכה פארוואס דארף איך האזרח להוציא את הנשים.

אבד"ק בערטש הראה לרבינו שבתוך זמירות דבי יואל נדפס במנהגי חג הסוכות (אות ת"פ) שבספר שולחן גבוה (סק"ב) הביא בשם המרדכי לתרץ למה לא תהיינה נשים חייבות בסוכה שאף הן היו באותו הנס של ענני כבוד, דלא אמרינן האי מילתא אלא במצוה דרבנן כגון מגילה וחנוכה וד' כוסות, אבל במצוה דאורייתא לא אמרינן הכי.

אבד"ק בערטש: ס'איז א מרדכי'ס א קשיא, א ראשון.

רבינו: ס'איז אויך תוס' קשיא.

אבד"ק בערטש: תוס' רעדט לגבי סוכה.

רבינו: יא, דער חתם סופר (שו"ת או"ח סי' קפ"ה) ברענגט צו דעם שער המלך און ער מוטשעט זיך אויך מיט די קשיא, ס'איז זייער א שטארקע קשיא.[43]

אבד"ק בערטש: דאס יאר האב איך צוגעלייגט אז די גמרא זאגט (שם כח:) האזרח לרבות את הגרים, תוס' (ד"ה לרבות) מוטשעט זיך שוין 'ישראל' זענען דאך גרים בכלל [ולמה צריך למילף מ'האזרח' לרבות את הגרים], נאר ווייל ביי די ענני הכבוד זענען דאך די גרים נישט געווען, און סוכות איז דאך א זכר צו די ענני הכבוד, וואלט איך געוואלט מיינען אז דא וועלן זיי זיין פטור, דארף איך 'האזרח' לרבות את הגרים.

רבינו: די ערב רב זענען נישט געווען אין די ענני הכבוד (כ"כ בבני יששכר).

אבד"ק בערטש: און אנדערע גרים זענען דעמאלטס נישט געווען.

---

42 וז"ל הנוב"י: ומה שהקשה על מה שחידשתי וכו', ועל זה הקשה דא"כ נסתרה קושית התוס' וכו' שפיר קאמר, ואטו קושיא אחת מהתוס' מסולק על פי דברי החידושים שחדשתי, ואני לתרץ דברי רש"י באתי שם, ואין אחריות דברי תוס' עלי, עכ"ל.

43 עיי"ש בחת"ס שתירץ על פי מה שכתב האלי' רבא (סי' תרכ"ה אות א) בשם הרוקח שמה שכתוב שבנ"י ישבו בסוכות זה הי' בשעה שנלחמו בני ישראל בסיחון ועוג ושאר המלחמות שהיו להם במדבר שאז היו יושבים בסוכות מחוץ לאוהלים כדרך הלוחמים. ולפי"ז מיושב שהנשים כיון שהם אינם משתתפות במלחמה, א"כ לא ישבו במדבר בסוכות, ולכן אין לחייב הנשים משום שהיו באותו הנס, עכ"ד.

רבינו: דאס איז די שאלה, אפשר איז געווען?!.

אבד"ק בערטש: יתרו איז דאך טאקע יא געווען.

ודיברו אודות אכילת נשים בסוכה, שבזמירות דברי יואל (אות ת"פ) כתוב שהרבנית ע"ה לא אכלה בסוכה כל ימי החג

רבינו: אז די רעביצין האט נישט געוואלט עסן האט זי נישט געגעסן.

אבד"ק בערטש: אין צאנז האט מען נישט געלאזט עסן (והיא היתה נכדת הרה"ק מצאנז מצד אמה שהיתה בת בתה של הרה"ק ר' דוד מקרשאנוב ז"ל בן מרן הדברי חיים ז"ל).

רבינו: יא, אין צאנז האט מען נישט געלאזט.

אבד"ק בערטש: מ'זאגט נאך פון צאנזער רב – כ'האב אזוי געהערט פון אייניקלעך – אז ער האט געזאגט אז די וויבער וואס וועלן נישט זיצן אין סוכה, זאגט ער צו גוטע קינדער.

רבינו: אין דברי חיים שטייט עס נישט, כ'האב אויך געהערט נאכזאגן די מימרא, כ'וויס אז מ'זאגט אזוי נאך.

אין אבני צדק אין א תשובה (או"ח סי' מ"ו) **ברענגט ער אראפ אז ס'איז דא משפחות אייניקלעך פונעם חכם צבי – דער דברי חיים איז געווען א אייניקל פון חכם צבי – וואס זיצן נישט אין די סוכה, דער חכם צבי איז דער מקור פון דעם, וויל ער זאגט אז נשים זאלן נישט זיצן, ער האט חושש געווען וועגן א ברכה לבטלה אויב זיי מאכן א ברכה.**

הר"י ט"ב: תוס' שיטה (ראש השנה לב: ד"ה הא).

רבינו: יא, תוס' שיטה איז אזוי.

הר"י ט"ב: לויט דעם איז לולב זאלן זיי אויך נישט נעמען.

רבינו: אין הכי נמי.

אבד"ק בערטש: דאס וואס מ'זאגט נאך די מימרא פונעם צאנזער רב, איז עס אויף ביידע, סוכה מיט לולב.

רבינו: און ביי שופר איז אויך אזוי.

הר"י ט"ב: אבער ביי שופר איז גרינגער, וויל זיי מאכן נישט קיין ברכה.

רבינו: ווען מ'בלאזט פאר נשים מאכן זיי א ברכה 'לשמוע', אזוי שטייט דאך, אז זיי מאכן א ברכה, און ער האט חושש געווען אויף א ברכה לבטלה.

פון רש"י אין עירובין (דף צו:) **קומט אויס אז נשים וואס זענען מקיים א מצוה שהזמן גרמא וואלט אויך די עצם המצוה שוין געווען בל תוסיף.**

אבד"ק בערטש: ס'איז געווען א שמועה אז דער חתם סופר האט אויך נישט געלאזט די נשים זאלן זיצן אין די סוכה,[44] **דערציילט מען א מעשה אז ס'איז געווען א פרעשבורגער תלמיד, זיין זיידע איז געווען דער טשעטשעוויצער רב.**

רבינו: ר' יוסף (הגאון ר' יוסף גרינוואלד ז"ל, א"ז של בעל ערוגת הבושם ז"ל) **איז אויך געווען רב דארטן אין טשעטשעוויץ.**

אבד"ק בערטש: האט ער געשריבן א גאנצן פלפול אויף דעם וואס ער האט געהערט בשם דער חתם סופר אז ער האט נישט געלאזט זיצן נשים אין די סוכה, אין דעם פלפול איז ער מברר פארוואס. דער חתם סופר האט אבער געהאט א טאכטער די רעביצין שמחה (אשת הרב משה טובי' לעהמאן ז"ל), **האט ער זיך מיישב געווען אז פאר ווען ער שרייבט צוריק פאר'ן זיידן, וועט ער איר גיין פרעגן, האט זי אים געזאגט אז די שמועה איז נישט אמת, איך בין געזיצן אין די סוכה און די שוועגערין דעם כתב סופר'ס רעביצין איז אויך געזיצן, אלע זענען געזיצן אין די סוכה,**[45] **האט ער צוריק געשריבן פאר'ן זיידן אז די גאנצע פשעטל איז נישט אמת.**

הר"י ט"ב: אין ס'יגוט זענען נשים געזיצן אין די סוכה?

רבינו: יא, אין ס'יגוט איז מען געזיצן.

אבד"ק בערטש: מיין זיידע (כ"ק הגה"צ המפורסם ר' אלעזר שפירא ז"ל אבד"ק קיוויאשד מח"ס שאר ישוב) **האט קיינמאל נישט געגעסן אין איין שטוב מיט מיין באבע, האט די באבע געהאט א עקסטערע סוכה פאר איר.**

רבינו: מיין באבע (זוגתו של מרן העצי חיים ז"ל) **האט אויך געהאט א עקסטערע סוכה.**

הר"י ט"ב: זיי פלעגן נישט עסן אין איין שטוב?

רבינו: ניין, ער פלעגט דאך פירן טיש.

די באבע האט געהאט א עקסטערע סוכה, זי איז געווען א צאנזער אייניקל (בתו של הרה"ק מהרש"א מראצפערט ז"ל בן מרן הק' מצאנז ז"ל), **און אלס מיידל האט זי נישט געגעסן אין סוכה, אבער נאך די חתונה האט זי אפילו וואסער נישט געטרינקען אויסער די סוכה.**

ביקור הרב הגאון רבי משה מנחם וויס שליט"א
רב דקהילתינו הק' בלאנדאן יע"א
יום א' דחוה"מ סוכות תש"ע לפ"ק

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: כ'האב יעצט נאכגעזאגט ביי די דרשה דאס וואלט פונעם ערוגת הבושם אויפן פסוק ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון (תהלים עו, ג), **מיט דעם בעלזער וואלט** (מהגה"ק השר שלום ז"ל) **אז מ'איז ממשיך קדושת ירושלים אריין אין די סוכה, דאס איז ומעונתו בציון, אז מ'איז אין ירושלים...**

רבינו: דער קדושת יום טוב (לסוכות אות ח') **זאגט אויך אז סוכה האט קדושת ארץ ישראל.**

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: יא, כ'האב צוגעלייגט אז דער פאפער רב (מו"ר בעל ויחי יוסף ז"ל) **פלעגט נאכזאגן פון זיין טאטן** (בעל ויגד יעקב ז"ל), **אז ס'שטייט פון אר"י הק' מ'זאל אינזין האבן דעם שם הוי"ה בניקוד סגול, דער רבונו של עולם, דער איד, און ירושלים** (היינו ג' אותיות ראשונות הם יהד"ן), **און סוכות קען מען אויך ממשיך זיין קדושת ירושלים ס'זאל ווערן צוריק די דריי יודי"ן צוואמען.**

רבינו: רבי שמשון אוסטראפאלער טייטש מיט דעם אל תקרי בצרה אלא בצירי...[46]

דורך מצות סוכה איז מען ממשיך קדושת ארץ ישראל, ס'שטייט אין ספר נחלת בנימין (מצוה ב' אות י') **אז ארץ ישראל איז תרומתו של עולם, ארץ ישראל איז די תרומה פון די וועלט, און מ'האט דאס אוועק געגעבן פאר השי"ת, דער אויבערשטער איז א כהן, אלוקיכם כהן הוא** (סנהדרין לט.), **און ווייל די אידן זענען עבדים למקום, און א עבד כהן קען עסן תרומה, מעג מען זיין אין ארץ ישראל. זאגט ער וועגן דעם שטייט** (דברים כט, כב) **גפרית ומלח שריפה כל ארצה, ווייל אויב 'ותבואו ותטמאו את ארצי' (ירמיה ב, ז), ווערט עס תרומה טמאה וואס ס'איז בשריפה** (שבת כה.), **עכ"פ פון דעם קומט אויס אז ארץ ישראל איז מען זוכה וויל מיר זענען עבדים פאר'ן אויבערשטן, און א עבד כהן קען עסן תרומה, אבער ס'שטייט דאך** (יבמות צט:) **אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, אן דעם אדון קען נישט דער עבד באקומען קיין תרומה.**

קומט דאך אויס אז דאס וואס מ'קען זיצן אין די סוכה וואס איז קדושת ארץ ישראל, וואס דאס איז תרומתו של עולם, איז וויל מיר זענען אזוי ווי א עבד פאר השי"ת, אבער ס'מוז דאך זיין רבו עמו, וועגן דעם זיצט מען אין סוכה, בצילא דמהימנותא (זוה"ק ח"ג דף קג.), **אז מ'איז בצל קל, איז עס נישט בלא רבו, נאר השי"ת כביכול איז דארט.**

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: מ'קען אפשר צולייגן צו דעם, ס'איז דא א כסף נבחר (פ' ויחי) **אויפן פסוק**

---

44 ע' בס' מי יהודה (מהגאון רבי יהודה אלטמאן ז"ל אב"ד מ'טשאט) שכתב בשם רבו הגאון ר' יהושע ברוך רייניטץ ז"ל אב"ד טשעטשעוויץ, דאמרו שהגאון בעל חתם סופר זי"ע החמיר והקפיד על הנשים שלא ישבו בסוכה'. וכתב ע"ז כמה טעמים לשבח, עיי"ש. אמנם בכל הספרים יצאו לערער על שמועה זו, שבטעות יסודה, אלא שאצל החת"ס ישבו הנשים בסוכה.

45 ולענין ברכה על מצות עשה שהזמן גרמא, עי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ל"ד) שכתב דאם יש בהמצוה גם מעשה מלבד הברכה, אזי גם נשים מברכות, ואם אין בה מעשה אלא ברכה לחודא אינם יכולות לברך. ועיקר היסוד הוא בשו"ע או"ח (סי' רצ"ו) במג"א שם לענין נשים בברכת הבדלה.

46 מתאמרא משמיה דהמקובל האלקי הקדוש מו"ה שמשון מאוסטראפאליע זללה"ה, לפרש מדרש פליאה על הפסוק (תהלים צא טו) עמו אנכי בצרה, אל תקרי בצרה אלא בצירי. דהנה כתיב (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים, ביאור הדבר, כי שם הוי"ה ב"ה מתחיל באות י', וכן שם ישראל מתחיל באות י', וכן ירושלים מתחלת באות י', ותלתא יודי"ן הוא נקודת סגול, וכאשר ישראל שוכנים בירושלים והקב"ה משרה שכינתו עליהם, מצטרף יחד תלתא יודי"ן ונעשה נקודת סגול, וזהו והייתם לי סגול"ה מכל העמים, בבחינת סגול. והנה כאשר גלו בני ישראל מארצינו הקדושה נחסר י' דירושלים, אבל י' דהוי"ה נשאר בהם כי עמו אנכי בצרה, ומתוך כך מצטרף יחד שתי יודי"ן שהוא נקודת צירי, וזהו עמו אנכי בצרה אל תקרי בצרה אלא בצירי, שנשאר י' דהוי"ה וי' דישראל ביחד בנקודת צירי, עכ"ד הנפלאים.

ועי' מ"ש מרן רבינו שליט"א בס' שערי שמחה לבאר בזה דברי הגמ' (כתובות יז.) רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת, לרמז על השלשה יודי"ן, דאף שעכשיו חסר לנו יו"ד אחת מחמת חורבן ירושלים, מכל מקום היה שמח על שם העתיד, שיעזור השי"ת ויבנה ירושלים במהרה. ועל כן בעת החתונה כשמתאבלין על ירושלים ומעלים אותו על ראש השמחה, ובד בבד שמחים גם על העתיד שיבא הישועה, היה מרקד אתלת, כי כבר ראה גם הישועה איך שיהיה נראה בעת ביאת הגואל, עיי"ש באריכות.

והשענו תחת העץ (בראשית יח, ד) דער מדרש זאגט (ב"ר פמ"ח ס"י) אמר לו הקב"ה לאברהם, אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורע לבניך מצות סוכה, זאגט ער קודם אז ער האט געמאכט ממש א סוכה ווייל ס'איז געווען זייער הייס, שפעטער ווייל ער זאגן אז ס'שטייט דאך והשענו תחת העץ, אז ער האט מבטל געווען דעם אילן - וואס דאס איז סכך פסול - אין סכך כשר, איי לכאורה אין מבטלין איסור לכתחילה (ביצה ד:), נאר ער האט געוואלט מתקן זיין דעם חטא פון עץ הדעת, ווייל אדם הראשון האט נישט געגעסן פונעם עץ הדעת אן קיין ביטול, נאר ער האט עס קודם מבטל געווען, האט אברהם אבינו געוואלט וייזן אז ס'איז נישט געווען אזא גרויסער איסור, נאר אלץ אין מבטלין איסור לכתחילה, וועגן דעם האט ער אויך מבטל געווען דעם סכך פסול.

בפשטות קען מען זאגן, 'אחר תעבורו', אח"ר איז ראשי תיבות ח'טא א'דם ר'אשון, ווייל דער אויבערשטער האט דאך אוועק געשיקט אדם הראשון פון גן עדן וואס דאס איז צילא דמהימנותא די דירה פונעם רבונו של עולם, האט דער אויבערשטער געזאגט אז דו האסט געמאכט אזא מצוה פון סוכה וועסטו ווייטער קענען זוכה זיין צו דעם גן עדן.

אח"כ הביאו לפני רבינו פירות וכיבדו לברך עליהם

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: דער פאפער רב פלעגט יעדעס יאר סוכות דערמאנען ביים פירות טיש די תשובה פון ערוגת הבושם (או"ח סי' קצ"ב) וועגן לישב בסוכה.

רבינו: ער האט גע'פסקנט אז מ'דארף מאכן א לישב בסוכה.[47]

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: אבער דער פאפער רב פלעגט זאגן אז די וועלט האט דאס נישט אנגענומען.

א' הנוכחים: וואס, צו מאכן לישב בסוכה אויף פירות?

רבינו: ניין, נאר ביי הנכנס בסוכת חבירו, ס'איז א נייע סוכה, הליכה איז א הפסק (כ"כ המג"א סי' תרל"ט סקי"ז), די וועלט האט דאס נישט אנגענומען, אבער דער ערוגת הבושם'ס קינדער האבן עס יא אנגענומען, און די תלמידים טאקע האבן געמאכט א ברכה, אזוי האט ער ג'פסק'נט להלכה.

רב דקהילתינו הק' לאנדאן: דער פאפער רב ז"ל פלעגט נישט היסן מאכן א ברכה וועו ער האט געטיילט שירים.

ביקור הגאון רבי יוסף פאדווא שליט"א
חבר הביד"צ ורב השחיטה דהתאחדות הקהילות
החרדים לאנדאן יע"א
יום ב' פרשת כי תשא תשס"ח לפ"ק

א' הנוכחים: אין צאנז איז געווען אינגעפירט אז די נשים האבן נישט אתרוג געבענטשט, ווייל מ'האט חושש געווען צו די שיטה פונעם חכם צבי (תשובות חדשות סימן ה') אז נשים זאלן נישט מקיים זיין קיין מצות עשה שהזמן גרמא, ווייל אויב זענען זיי פטור, טארן זיי דאס נישט מקיים זיין.

אזוי ווי תוס' ברענגט (עירובין צו. ד"ה דלמא) שיטת רבינו תם וואס זאגט אז נשים קענען מקיים זיין מצוות עשה שהזמן גרמא, אבער דער חכם צבי איז מחמיר.

אין צאנז האט מען טאקע נישט געלאזט די נשים אתרוג בענטשן, זיי האבן נישט געגעסן אין די סוכה, נישט געהערט קיין שופר בלאזן.

הגר"י: לויטן רמב"ם (סוכה פ"ו ה"ז) מוז מען דאך עסן אין די סוכה, נאר די ברכה איז די שאלה

רבינו: זעהט אויס אז ער האט חושש געווען אויף בל תוסיף אליינס (כשיטת רש"י ר"ה לג, דכשנשים מקיימות מ"ע שהז"ג עוברות על בל תוסיף, ועי' תוס' שם מש"כ בזה, וכן דעת התוס' רי"ד (עבודה זרה ג.) ובאור זרוע (סימן רסו)).

א' הנוכחים: מ'דערציילט אז די גארליצער רביצין האט זייער געווייגט, זי האט נישט געוואלט עסן חוץ לסוכה (כנהוג בבית אביה הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע), דער דברי חיים האט איר צוגעזאגט גוטע קינדער אז זי וועט מבטל זיין דעתה און נישט עסן אין די סוכה.

הגר"י: דער שינאוער רב האט זיך אויך אזוי געפירט?

רבינו: איך האב נישט געהערט אז אין דעם ענין זאל ער טון אנדערש.

הגר"י: דער שינאוער רב האט זיך דאך געפירט אין אלע בעלזער מנהגים, , אזוי דרוקט מען אויף איהם היינט.

רבינו: לאו דוקא, ער האט זיך נישט געפירט 'אלע' בעלזער מנהגים... ער האט זיך געפירט אביסל בעלזא אויך.

הגר"י: מ'דערציילט דאך אז דער גארליצער רב האט אים געפרעגט פארוואס דארף ער אלעס זיך פירן אזוי ווי בעלזא, האסט דאך געהאט א טאטן אויך...

רבינו: ס'האט דעם גארליצער רב געארט די מנהגים וואס ער האט משנה געווען זיך צו פירן ווי בעלזא, אבער ער האט זיך זיכער נישט געפירט אינגאנצן מנהגי בעלזא.

אין תשובות אבני צדק (או"ח סי' מ"ו) ברענגט דער ייטב לב אז עס איז דא 'נשים ממשפחת חכם צבי ז"ל שאוחזין מעשי אבותיהם בידיהם' פירן זיך אז נשים זענען נישט מקיים מצות עשה שהזמ"ג.

די הויפט זאך דערבי איז געווען די ברכה, ער האט חושש געווען אז מ'קען נישט מאכן די ברכה, און עס איז א ברכה לבטלה. א פרוי קען נישט זאגן 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו'. ס'איז דא וואס זאגן נאך פונעם דברי חיים אז ער האט געזאגט אז א אשה וואס וועט נישט מקיים זיין די מצות פון הערן בלאזן און עסן אין די סוכה און נישט בענטשן אתרוג, זאגט ער צו גוטע קינדער, אזוי ווייט... פונעם טאטן ז"ל האב איך נישט געהערט אויף אזוי ווייט, אבער אזוי זאגט מען.

די באבע ע"ה (הרבנית של העצי חיים זי"ע) איז געווען א טאכטער פון רבי שלום אליעזר'ל, ביז צו די חתונה האט זי נישט מקיים געווען קיין שום מצות שהזמן גרמא. זי האט נישט געוואוסט בכלל פון אזא זאך.

מענין לענין הזכיר רבינו ואמר: אינטערעסאנט, אין צאנז האט מען מקפיד געווען צו שלאפן אין די סוכה, אין דזשיקוב איז מען דאך געווען געפערליך קענן דאס ענין פון שלאפן אין סוכה. מ'פלעגט זאגן א ווערטל אז איינער האט איינגעדרימלט אין סוכה אין דזשיקוב האט מען איהם אויפגעוועקט "נו, סוכה!"...

דער פעטער ז"ל איז דאך געווען אן איידעם אין פלאנטש (חותנו הגה"ק רבי אברהם חיים מפלאנטש בן הרה"ק רבי משה מראזוואדאב בן הרה"ק מדזיקוב זי"ע) ער האט געוואלט געוואלט שלאפן אין די סוכה נאך די חתונה, האט ער געהאט פראבלעמען, די שוואגערס האבן אים ג'רודפ'ט דערפאר.

אין בעלזא איז מען דאך אויך נישט געשלאפן אין די סוכה.

דער ערשטער בעלזער רב איז יא געשלאפן אין די סוכה, ער האט גאר שטארק מחמיר געווען דערויף, עס איז געווען אמאל וואס ער האט זיך עטליכע טעג נישט געלייגט שלאפן וויל עס האט געריגנט און ער האט נישט געוואלט שלאפן חוץ לסוכה.

ביי רבי יושע'לע האט זיך דאס אנגעהויבן דאס ענין פון נישט שלאפן אין די סוכה.

הגר"י: די זאך איז באמת א פלא צו פארשטיין, מ'פארשטייט דאס דאך נישט עפ"י הלכה אז מ'זאל קענען דערין מקיל זיין.

דער רמ"א (סי' תרל"ט ס"ב) מוטשעט זיך צו געבן צו פארשטיין דעם מנהג פון שלאפן חוץ לסוכה. ער זאגט מען פארלאזט זיך אויף צנה.

רבינו: יא, דער טאטע ז"ל האט מיר געזאגט אז אינדערהיים אין סיגעט איז געווען זייער קאלט, מ'האט געדארפט הייצן אין די סוכה. ס'איז געווען שטארק קאלט.

אין אמעריקע מאכט זיך יארן וואס איז קאלט, און אמאל וואס איז ווארעם אום סוכות. עס מאכט זיך ווען עס איז שוין זייער קאלט אויך.

היי יאר איז געווען גרויסע היצן אין די סוכה, עס איז געווען זייער א הייסער סוכות.

הגר"י: עס זענען דא פארשידענע הנהגות וואס דארפן האבן א ישוב.

רבינו: דאס ענין וואס מ'איז ביי אלע צדיקים נישט געזעסן שמיני עצרת אין די סוכה. על פי שולחן ערוך (סי' תרס"ח) דארף דאס א ביאור.

הגר"י: דאס ווערט שוין דערמאנט אין טור אויך, דער טור ברענגט שוין דעם מנהג אז מ'איז נישט געזעסן אין די סוכה.

ביקור הרה"צ רבי איתמר לייפער שליט"א
אדמו"ר מבישטינא ירושלים
מוצש"ק פרשת ויגש תשס"ח לפ"ק

---

47 וז"ל שם: "במה שנוהגין העולם כשנכנסין לסוכת חבירו להתעכב שם לקבלת פנים או לשמחת מרעים וכיו"ב, שאין מברכין לישב בסוכה, אא"כ אוכלין כביצה מפת הבאה בכיסנין וכיו"ב, נראה דלא שפיר עבדו וכו'... נראה פשוט דמברך לישב בסוכה". ומסיק: "כן נראה לי ברור, ומ"מ ראוי עכ"פ שיטעום מידי..." עיין שם.

האדמו"ר מבישטינא: רוב עולם זיצט נישט אין די סוכה שמיני עצרת, אין נדבורנא איז מען יא געזעסן.

רבינו: יא, ס'איז דאך אן אלטע זאך, די גמרא זאגט דאך (סוכה מו:) מיתב יתבינן. אין דער אלטער היים איז מען נישט געזעסן. מ'האט זיך ארומגעקריגט פארוואס מ'איז נישט געזעסן, די אשכנזים זענען טאקע יא ערליך געזעסן, און די חסידים זענען נישט געזעסן. (עי' בהיכל הברכה (פר' ראה) ובאלף המגן סימן תרכ"ה סקמ"ב, ובמשמרת שלום סימן מו, והאריכו בזה האחרונים, ואכמ"ל).

מען האט אנגענומען איין טעם ווייל ס'איז קאלט און ס'איז נישט אזוי באקוועם, אין די גמרא'ס צייטן איז געווען וואַרעם אין בבל... (עי' מס' ר"ה כ' ע"א דבבבל חם כולי' יומא), און עס ליגט דערבי אויך הלכה'דיג אז ווען עס איז קאלט און מ'זיצט שמיני עצרת וועלט א פראבלעם (עי' קרבן נתנאל סוף פרק לולב וערבה סק"ז דבעת צינה או רוחות או שינוי אויר אין מן הראוי לאכול בסוכה ביום שמיני עצרת דאז ניכר שעושה לשם מצות סוכה, עיי"ש).

דער פעטער ז"ל איז לעצטענס יא געזעסן, אין אמעריקע האט ער געגעסן אין די סוכה. דער טאטע ז"ל האט אויך לעצטענס געגעסן אין די סוכה.

אחד הנוכחים: מ'האט אבער געמאכט א היכר, מהאט עס צוגעדעקט.

רבינו: ניין, דאס איז געווען ווען מ'איז געזעסן שמחת תורה אויך אין די סוכה, דאס איז געווען א פראבלעם (משום בל תוסיף) האט מען געמאכט א היכר.

האדמו"ר מבישטינא: דער רבי זיצט אין די סוכה?

רבינו: היי יאר זענען מיר געזעסן אין די סוכה.

קידוש האט מען אלעמאל געמאכט אין די סוכה, היי יאהר האבן מיר אויך געגעסן אין די סוכה.

האדמו"ר מבישטינא: איך האב געוואלט זאגן אזוי, תוספות (מז. ד"ה מיתב) פרעגט דארט פארוואס האט מען נישט מתקן געווען צו נעמען דעם לולב אום שמיני עצרת, זאגט תוס' אז לולב איז מוקצה מילא איז מינכרא עובדא דחול אז ס'איז דער נעכטיגער טאג, וועט זיין ניכר אז עס איז פאר די מצוה, מילא האט מען דאס נישט געלאזט מאכן, משא"כ זיצן אין די סוכה, זאגט ער אזוי "פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל אפילו ביו"ט".

איז מיר שווער געווען דער לשון, פארוואס דארף ער זאגן פעמים שסוכתו עריבה עליו, ווילסט דאך בעיקר זאגן אז ווייל לולב איז מוקצה איז בולט אז דאס איז למצוה, נו, סוכה איז נישט מוקצה איז נישט מינכרא, פארוואס דארף ער צוזאגן דעם טעם "פעמים שסוכתו עריבה עליו?"

רבינו: ווייל ער וויל זאגן אז סוכה מיט לולב זענען ממש מהיפך להיפך, ווייל דאס איז עריבה, ס'איז בא'טעמ'ט, קומט אויס זעהט דאס אינגאנצן נישט אויס לשם מצוה כלל, משא"כ לולב.

האדמו"ר מבישטינא: אזוי זאגט תוס', אבער דער מאירי זאגט גלאטיג, סוכה לא עביד מידי, איך טו גארנישט, משא"כ לולב איז מוקצה, אבער דאס איז נאר לרווחא דמילתא. אויף דעם בויעט דער קרבן נתנאל אויפן רא"ש, דער רא"ש זאגט די זעלבע ווי תוס', דער קרבן נתנאל זאגט "יראה לי" אז אויב ס'איז עת צינה ס'איז קיל זאל ער נישט זיצן אינה מן הנכון, האב איך געזאגט אז לולי דמיסתפינא קען מען זאגן, אז מ'קען זיך דינגען, תוס' האט נישט געמיינט צו זאגן אז יעדעס יאר זאל מען איינטיילן לויט דעם וועטער, נאר תוס' גיט צו פארשטיין וואס האבן חז"ל געמאכט א תקנה סוכה יא און לולב נישט, ווייל ביי סוכה איז 'פעמים דסוכתו עריבה עליו', מחמת די 'פעמים' הייסט מען אבער אלעמאל זיצן אין די סוכה, משא"כ לולב קענסטו דאך דאס נישט זאגן, ממילא נעמט מען נישט קיין לולב.

ממילא קומט אויס אז די גאנצע זאך וואס מ'פארלאזט זיך נישט צו זיצן אין סוכה איז ווייל ס'איז קאלט, אויף דעם קרבן נתנאל מיט תוס', ווייל ס'איז נישט אזוי אינגענעם דער וועטער, לעולם איז דער פשט פון קרבן נתנאל נישט אזוי משמע אין תוס'. בין איך גערעכט מיטן פשט אין תוספות?

רבינו: איר ווילט זאגן אז ס'איז נישט קיין ראי' פון תוס' צום קרבן נתנאל, יא. קען זיין מ'קען עס זאגן.

מען האט אבער אנגענומען לויט דעם תוס', אז ווען עס איז נישט פעמים שסוכתו עריבה עליו איז דאך שוין ניכר אז עס איז לשם מצוה.

די זאך איז געווען אזוי, ביי די רבי'ס אז ס'איז געקומען צו פארן א גרויסער עולם אויף די אנדערע טעג, און ס'איז נישט געווען קיין פלאץ אין די סוכה.

האדמו"ר מבישטינא: דער מהרש"ג (ח"א סי' ל"ה) זאגט אזוי?

רבינו: דער מהרש"ג רעדט טאקע דערפון. עס איז נישט געווען פלאץ פארן עולם. במילא האט מען אזוי אנגענומען, דאס איז פונקט ווי עס איז קאלט, אז ס'איז ענג אין די סוכה איז נישט עריבה עליו. דאס איז געווען איינס פון די תירוצים.

די רבי'ס זענען נישט געזעסן אין סוכה. דאס איז דער מציאות.

האדמו"ר מבישטינא: אבער אין נדבורנא און אין פרעמישלאן איז מען יא געזעסן, ביי אונז אין מען אויך געשלאפן אין די סוכה.

מיר האבן בקבלה פון הרה"ק רבי ארון לייב מפרעמישלאן זצ"ל אז אליהו הנביא האט אים געזאגט אז ער זאל שלאפן אין די סוכה "אחרית כראשית" די לעצטע טעג ווי די ערשטע טעג, דאס איז א רבי'שער טעם.

ס'האט מיר אבער דערציילט א יונגערמאן, ער וואוינט היינט אין טאהש, אז דער רבי ז"ל (הברך משה ז"ע) איז געווען אמאל באזוכן ביים וויזשניצער רבי'ן אין מאנסי, ער האט אים געפרעגט וי אזוי דער פעטער ז"ל האט זיך געפירט אין דעם ענין. האט ער אים ענטפערט אז אינדערהיים אין קראלי איז ער געזעסן אין די סוכה שמיני עצרת, און אין סאטמאר שוין נישט.

רבינו: אזוי איז געווען, אינדערהיים איז שוין געווען קאלט אום סוכות, עס איז נישט געווען ווי דאהי, אינדערהיים איז געווארן פריער ווינטער. אין סיגעט בפרט.

האדמו"ר מבישטינא: יא, מיין טאטע האט דערציילט אז די נעגל וואסער איז פשוט געווארן פארפרוירן.

רבינו: אינדערהיים האט מען געהייצט אין די סוכה, זייער אסאך מאל האט מען ממש געדארפט הייצן אין די סוכה.

האדמו"ר מבישטינא: דער חיי אדם ברענגט א מעשה, פעם אחת היה קור גדול וצוה מחותני מוה"ר אליהו מווילנא ואמר אע"ג דמעיקרא דדינא פטורים כיון שהעולם מזלזלין בו, צוה שילבישו עצמן בטוב וילינו בסוכה.

דער רמב"מ'ס לשון דארט אין הל' סוכה (פ"ו ה"ג) איז בזמן הזה שאנו עושים שני ימים טובים אנו יושבים שמונה ימים מפני הספק, זע איך אז דער רמב"ם גייט גלאטיג אלס יו"ט שני, ניין?!

רבינו: אוודאי, יעדער גייט אלס יו"ט שני, נאר אלס דעם. דאס זאגט דאך די גמרא דארט אז וועגן ספיקא דיומא זיצט מען אין סוכה...

ביקור אצל כ"ק אדמו"ר מוויזשניץ מאנסי זצ"ל
יום ה' פרשת נח תשע"ד לפ"ק

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: אויך דאס האט דער רבי ז"ל דא משנה געווהנן, אז ער האט געגעסן שמיני עצרת אין די סוכה.

רבינו: יא דאס האט ער אויך דאהי משנה געווען, ער האט געזאגט אז ס'איז אים געווען באקוועמער ווי אין בית המדרש.[48]

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: אינדערהיים נישט.

רבינו: אינדערהיים איז געווהנן קעלטער פון דאהי. די טאטע האט מיר דערציילט פון ווען ער האט געוואוינט אין קערעצקי, ער איז געשלאפן אין די סוכה ס'האט נישט געהאלפן גארנישט, ס'איז זייער קאלט געווען.

מ'איז געשלאפן אין די סוכה אפילו אין די גרעסטע קעלטן, אזוי ווי אין שולחן ערוך שטייט, ביי אלע חסידים איז מען געשלאפן, חוץ די ליובאוויטשער חסידים, דער בעל התניא האט מקיל געווען.[49]

---

48 ברבות השנים (משנת תשט"ז ואילך) שנתרבו הקהל בליעה"ר והלחץ זו הדחק היה גדול בבית המדרש שהיה לרבינו בביתו, ובביהמ"ד הגדול לא היה יכול לערוך את השולחן, כי הוציאו הספסלים משם בכדי שיוכל רבינו לערוך שם ההקפות, לזה ערך רבינו את שולחנו בליל שמ"ע בסוכתו הגדולה שהיתה יותר גדולה מהביהמ"ד שבביתו, וכשנכנס לסוכה אמר בפיו שהוא מחמת דוחק המקום בבית מדרשו, ופע"א סיפר רבינו שזקינו מרן הייטב לב ז"ל בעת שהאויר בחג היה צח וזך, וגם כאשר לא באו לכבוד החג כי אם מתי מעט, אכל ג'כ בסוכה בשמיני עצרת, ואמר שאוכל בסוכה בגלל האויר הטוב, כדי שלא יהא נראה שאוכל שם בכדי לקיים מצות סוכה.

49 בין חסידי חב"ד מקובל שהאדמו"ר האמצעי אמר שאינו מבין איך יכולין לישון בסוכה שהיא בסוד 'מקיפין דבינה', ועפ"י אימורא זו לא נהגו אצלם במשך הדורות לישון בסוכה.

וכן יסוד הדברים בנויה עפי"ד הגאון מראגאטשוב ז"ל (בצפנת פענח להרמב"ם פ"ו ה"ב) שמחדש שאכילה ושתיה בסוכה הם חלק ממצות ישיבה בסוכה, משא"כ שינה בסוכה אינה מצוה, רק שיש איסור על הישן מחוץ לסוכה, עיי"ש.

דער ערשטער בעלזער רב (הגה"ק המהר"ש ז"ל) האט שטארק מחמיר געווען, אפילו ווען ס'איז געווען א רעגן, האט ער זיך נישט געוואלט לייגן שלאפן חוץ לסוכה. און רבי יהושע'לע האט שוין מקיל געווען, ער איז שוין נישט געשלאפן אין סוכה (מחמת הקור הגדול שהי' שם, ואמרו עליו שהיה חלוש). ער האט געמאכט א שליח צו שלאפן אין סוכה.[50]

אין סיגוט האט מען יא מקפיד געווען צו שלאפן אין סוכה, ס'איז געווען א אויוון, מ'האט שוין געמוזט הייצן אין די סוכה, אסאך מאל איז שוין געווען קאלט.

אין א עיבור יאר - איז דאך שוין שפעטער [שסוכות הוא כבר בתקופת החורף] - האט מען אינדערהיים געדארפט הייצן אין די סוכה.

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: יא, איך געדענק בי אונז אויך, נישט אלעמאל. אבער ס'איז געווען ווען מ'האט געדארפט הייצן.

רבינו: און דאס מוז זיין די סיבה פארוואס מ'האט נישט געגעסן שמיני עצרת אין די סוכה, ווייל ס'איז אזוי קאלט געווען, קומט אויס אז ס'וואלט דאס דאך נאך מער בולט געווען.[51]

די אשכנזים האבן געטיילט, ביינאכט האבן זיי נישט געגעסן, בייטאג האבן זיי יא געגעסן. די חסידים האבן נאר געמאכט קידוש אין די סוכה.[52]

ס'איז א חידוש א זאך וואס שטייט שוין אין די גמרא, אבער אזוי איז געווען די רבי'ס האבן נישט געגעסן, סוכות האט מען אזוי מדקדק געווען נישט צו עסן חוץ לסוכה. און שמיני עצרת האט מען נישט געגעסן אין די סוכה.

ס'טיטש כאטש סוכות האט מען מחמיר געווען אפילו ווען ס'רעגנט, האט מען שמיני עצרת נישט געגעסן.

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: דער טאטע זכרונו לברכה פלעגט דערציילן: אמאל איז דער צמח צדק געזיצן אין די סוכה, און עס האט שטארק אריין גערעגנט אין די סוכה, פארשטייט זיך דאך אז מען איז נישט ארויס געגאנגען פון די סוכה אפילו עס האט גערעגנט, מען פלעגט נאך אלס זיצן אין סוכה, און מ'האט נאך אפילו געטון א עבירה אויך, מ'האט געמאכט א ברכה לישב בסוכה, כאטש אסאך זאגן אז מ'טאר נישט מאכן קיין ברכה, אבער ביי חסידים האט מען געטון די עבירה און מען האט יא געמאכט א ברכה.

רופט זיך אן דער צמח: איך וועל אייך דערציילן א מעשה פונעם בעל שם הקדוש. דער בעל שם הקדוש איז אמאל געזעצן אין די סוכה, און עס האט שטארק גערעגנט אין שטאט, און ביי אים אין סוכה איז מען געזעצן און עס האט גארנישט אריין גערעגנט. איז געווען דארט אין שטאט מתנגדים, דעמאלט אין יענע ציימן זענען געווען גרויסע מתנגדים אויפן בעל שם הקדוש, איז געווען דארט איינער א איד א תלמיד חכם א גרויסער, און ער האט געהאט אן איידעם א תלמיד חכם, איז מען געגאנגען מיט איהם זיך רייצן אזוי מענטשן דארט, קוקן וואס עס טוט זיך דא אין שטאט מבול'ט, און דער בעל שם הקדוש זיצט זיך מיט זיין גאנצע חבריא אין סוכה, מען דערקענט אפילו נישט.

ער וויל נישט גלייבן זאגט ער, ער וועט גיין אליין זעהן. נו שוין, ער איז געגאנגען אליין זעהן, אין די סוכה איז ער נישט אריין געגאנגען, אבער פון אינדרויסן האט ער אריין געקוקט, זעט ער אז עס איז ריכטיג טאקע, מ'זיצט אין די סוכה כאילו עס וואלט נישט געווען קיין רעגן. גייט ער אהיים, און ער הייבט אן צו רעדן אויפן בעל שם, מיט זיין איידעם אינאיינעם, אז דאס איז חלילה נישט פון די סיטרא דקדושה, אזוי ווי זיי האבן געזאגט דעמאלטס. ער האט אנגעהויבן שטארק צו רעדן אויפן בעל שם.

אינדערפרי ווען דער בעל שם הקדוש איז געגאנגען אין מקוה האט ער געטראפן דעם איד, רופט ער איהם צו: "היתכן, אין אזא הייליגע נאכט פון סוכות, גייט מען רעדן לשון הרע?!" דער איד רופט זיך אן צום בעל שם: "פון וואו ווייסטו דאס? ווער האט אייך דאס דערציילט? עס איז דאך קיינער נישט געווען דארט, נאר איך מיט מיין איידעם, און ער האט דאך זיכער נישט דערציילט. אלא מאי פון וואנעט ווייסטו דאס, מוז זיין אז עס איז געקומען א מלאך און ער האט דיך יא דערציילט?! וואו מעג ער יא?! ער דארף נישט האלטן די תורה?!"

זאגט איהם דער בעל שם הקדוש: "הער אויס! פון יעדע מצוה וועט באשאפן א מלאך טוב, און פון יעדע עבירה וועט באשאפן א מלאך רע. פון די לשון הרע וואס דו האסט געהרעדט איז באשאפן געווארן א מלאך, א מלאך רע, און דער מלאך וואס איז באשאפן געווארן פון די עבירה דער איז נישט וועדט אויף גארנישט, דער איז נאר אזויפיל וועדט אז ער זאל גיין טראגן רכילות. איך האב דעם מלאך נאר געזען, האב איך שוין געזען וואס דו האסט געטון ביי דיר אין שטוב!".[53]

ביקור אצל כ"ק אדמו"ר מוויזשניץ מאנסי זצ"ל
יום ג' פרשת אמור תשע"ז לפ"ק

רבינו: תש"ך איז דער רבי געווען אין גרויסווארדיין אויף סוכות.[54]

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: אין יענע יאר איז אין גאנץ אונגארן געווען נאר פינעף אתרוגים.

עס איז געווען עפעס איינער, וואס איז נישט געווען קיין "מורה מורינו הרב", וואס עס איז איהם אויסגעקומען צו זיין אין איטאליע און ער האט געזען דארט אתרוגים, ער האט אפילו נישט געווייסט וואס דאס איז טייטש אן אתרוג, ער האט נאר געוואוסט אז אינדערהיים נוצט מען עס, האט ער געקויפט פינעף אתרוגים. ווען ער איז געקומען קיין פעסטע, איז מען איהם באפאלן עס צו קויפן, האט ער געזען, אהה, עס איז ווערט אסאך געלט.

אן א שיעור אידן זענען געקומען דעמאלט קיין גרויסווארדיין צו בענטשן אתרוג. רבנים, רבי'ס, בעלי בתים. יעדער וואס האט געבענטשט האט געצאלט עפעס דערפאר.

רבינו: אידן האבן געוואלט אתרוג בענטשן. דער טאטע ז"ל (מרן רבינו בעל ברך משה) איז איז אויך געווען דארט.[55]

---

50 בענין זה סיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שאיש חסיד א' מילידי זענטא נסע על חג הסוכות להרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל ולא היה לו היכן לישון בסוכה והי' לו מזה חלישות הדעת, ובליל חג הסוכות כשעבר לברך ולהתברך בברכת שמחת יו"ט קרא לעברו הרה"ק מבעלזא ואמר "איר וועט זיין מיין שליח מיר מוציא זיין מיט שלאפן אין סוכה", ויהי הדבר לפלא.

ופע"א הצטדק א' לפני מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל ואמר לו שידוע שהרה"ק המהר"א מבעלזא היה מוציא ידי חובתו ע"י שלוחים בכמה מצות, כגון בשתיית יין בפורים, או בשינה בסוכה, נענה הברך משה: אבל דע לך, שגם את הרפואות שציוהו הרופא ליקח למען בריאותו, היה ממנה שליח שיקחנו, ומי שהוא במדריגה זאת יכול גם למנות שליח למצות, ודפח"ח.

51 ע' קרבן נתנאל (סוף פרק לולב וערבה סק"י) דבעת צינה או רוחות או שינוי אויר אין מן הראוי לאכול בסוכה ביום שמיני עצרת דאז ניכר שעושה לשם מצות סוכה, עיי"ש.

52 ע' בהיכל הברכה (פר' ראה) ובאלף המגן (סימן תרכ"ה סקמ"ב), ובס' משמרת שלום (קאוידינאוו - סימן מ"ו) כתב ששמע שכמה קדושים מתלמידי המגיד ממעזריטש לא אכלו בסוכה כלל בשמ"ע, רק ביום אחר התפילה היו מקדשים בסוכה ואוכלים פת הבאה בכיסנין ונפטרין לביתם, עיי"ש. והגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל ערך מערכה שלימה בספר משיב צדק לברר דעת הצדיקים שנהגו כן, ועי' במחזור דברי יואל שפע"א עיין בזה רבינו בעל דברי יואל ז"ל ועבר עליו מתחילתו ועד סופו, והפליא מאוד את הקונטרס ואמר שדבריו נכונים מאוד.

53 עיי' בקובץ נחלת צבי (קובץ י"ב עמ' קע"ב) שמביא עובדא זו בשם הרה"ק מהוסיאטין זצ"ל, והוסיף שהעובדא היה כשהבעש"ט הק' שהה בעיר בראד על חג הסוכות, והרב ההוא היה א' מחכמי בראד, וסיפר שמני אז נתקרב הרב ההוא להבעש"ט הק', עיי"ש באריכות.

54 בעיר סאטמאר היה רשע גדול מהפאליציי שהתנכל להיהודים תושבי המקום, וגמל בלבו החלטה להתנפל על בית מדרשו של רבינו באמצע חג הסוכות ולחפש כל אלו שהסתתרו מהפאליציי וכדומה, כי ידע שאז מגיעים הרבה אורחים מהרבה עיירות ומקומות מרוחקות, וא' מהפאליציי שהיה בידידות עם הרה"ח ר' סענדער פריינד ע"ה הראה"ק גילה לו בחשאי את מזימות הרשע, ור' סענדער סיפרו לרבינו, ורבינו ידע שלא יוכל למנוע מחסידיו מלהגיע להסתופף בצילו, ע"כ גמר אומר לנסוע לעיר אחרת, וביקש שר' ליפא לעפקאוויטש ע"ה מגרויסווארדיין יבקש רשות מהאדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ זצ"ל לבוא ולשהות בתוככי העיר במשך החג, והלה נענה בחפץ לב, ורבינו נסע לשם.

55 ע' בס' ומשה היה רועה, שתיאר את חג הסוכות ההוא בשנת תש"ד שערך מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בגראסווארדיין בצל דודו מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל:

אנהויב יאר תש"ד לפ"ק וועז דער פעטער דער רבי בעל דבר"י זי"ע האט געווילט אין גראסווארדיין איבער סוכות, איז דער רבי געפארן אויף יו"ט וואו ער האט מיטגענומען דעם גאנצן יו"ט בצילא דמהימנותא. אזוי אויך די צוויטע טעג יו"ט האט ער מיטגעלעבט די הייליגע עבודה ביי די הקפות.

דער רבי האט ארגינעל געוואלט פארן אויף יו"ט צום זיידן קיין ראצפערט, וויבאלד איבער די גאנצע מדינה איז נישט געווען צו באקומען קיין אתרוגים, און ער האט געוואוסט אז דער זיידע האט יא אן אתרוג. אויך זיין ברודער דער סיגעטער רב זצ"ל איז געווען אין ראצפערט אויף יו"ט. דער רבי האט אבער נישט געקענט אריבערפארן קיין ראצפערט צוליב פארשידענע פראבלעמען, און ער געפארן קיין גראסווארדיין, און דארט איז ער צו זיין שמחה געוואויר געווארן אז דער פעטער איז דא.

די אכסניא פונעם רבין זצ"ל איז געווען ביי הרה"ח ר' ליפא לעפקאוויטש ע"ה פון די חשוב'ע בעלי בתים אין גראסווארדיין, א תלמיד פונעם עצי חיים זי"ע, שפעטערדיגער יו"ר פון קרן הצלה, ווי אסאך צדיקים האבן געהאט זייער אכסניא.

האדמו"ר הגר"י: דעמאלס איז געווען די מעשה, אז דער זיידע האט געבענטשט דער ערשטער ווען מען האט נאר געקענט, און דער סאטמער רב האט געזאגט אז אזוי וויי ער איז נישט דער ערשטער וועט ער שוין בענטשן נאכן ניז!?

דאס איז געווען טאקע דעמאלס תש"ד.[56]

האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: איך בין געווען דערבי.

דאס איז געווען די אייניגסטע אתרוג אין גרויסווארדיין.

רבינו: ביי מיין זיידע אין ראצפערט איז איך געווען אן אתרוג.[57]

---

56 עס דערציילט אונז הגה"צ מנאנאש שליט"א וועלכער איז איך געווען אין גראסווארדיין איך יענעם יו"ט סוכות, אז איך דער לאנדסבערגער רב זצ"ל איז געווען צוזאמען מיט זיי אויף יו"ט בצ"ק פון רביה"ק בעל דבר"י זי"ע, פון וועמען ער איז געווען א תלמיד. נאך יו"ט האט ער געשריבן א בריוו פאר זיין ברודער הגה"צ רבי אלי' זצ"ל דער וואדקערטער רב, וועלכער איז געווען 'טמיר ונעלם' אין האלאש ביי משפחת בראך, און ער האט דארט אראפגעגעבן זיינע הרגשים פונעם עהויבענעם יו"ט און די היילגע הקפות, דערמאנט ער דארט בתוה"ד "גם הגה"צ מזעניטא היה שם ורקד כאיש חיל פשוט"...

ויש לציין מה שסיפר כ"ק הגה"ק ר' יהודה האראוויטץ מדזיקוב זצ"ל שהיה ג"כ בעיר גרויסווארדיין בבית חותנו האדמו"ר מוויזניץ, והוא היה שליח להולכה שהביא את האתרוג האדמו"ר מוויזניץ לרבינו והקדים לבוא לבית רבינו קודם הנץ וישב עם רבינו עם עוד אנשים חשובים, והמתיקו סוד על דא ועל הא, ורבינו המשיך בנועם שיח עם אנשי שיחו, והמתין שתנוץ החמה שיוכל לברך.

כשהגיע זמן הנץ החמה לקח רבינו את המינים ובירך עליהם בלי הכנה מיוחדת, ואמר הרה"צ ר' יודא'לע: הרה"ק מסאטמאר היה בכל שעה מוכן ומזומן לכל מצוה, ובלשונו הק': "סאטמאר'ער רב איז אייביג געווען דערבי" שעל אף שהוא משוחח על דא ועל הא, אבל במחשבתו וברעיונותיו הקדושים הכין עצמו לקראת המצוה הגדולה, ונתפעל מאוד מזה.

57 ויש להעתיק מה שמובא בס' אזכרה (ח"ה עמ' קפ"ה זכרונות של המהרש"א מראצפערט זצ"ל ה'י"ד) וכה כתוב: ...רושם בל ימחה עשה חג הסוכות בשנת חייו האחרונה, שנת תש"ד, בשנה ההיא הגיעו לכל מדינת הונגריה בסך הכל שלשה אתרוגים, ונתחלקו בסדר זה, אתרוג אחד קיבל רבי שלום אליעזר בראצפערט, אתרוג אחד קיבל האדמו"ר מסאטמאר, ואתרוג אחד קיבלה קהילת בודפעשט הבירה, לפיכך נהרו המוני חסידים אדמו"רים ורבנים לחוג את חג הסוכות בראצפערט, ויחד עם זה ליכות במצות ארבעה מינים, מחזה נהדר היה לראות אדמו"רים וחסידיהם רבנים ותלמידי ישיבותיהם מתקבצים ובאים אצל אדמו"ר הישיש רבי שלום אליעזר, אז שינה רבי שלום אליעזר מדרכו בכל שנה ושנה לברך על ארבעה מינים לפני אמירת ההלל בציבור כמנהג צאנז, אבל ברך באשמורת הבוקר מפאת הציבור הגדול שהשתוקקו גם הם לברך על ארבעת המינים, משם נשלחו הארבעה מינים ע"י שליח לא יהודי בעיצומו של יום לעיירות הסמוכות דברעצין ונירעדהאז... עיי"ש.

ועיין בס' רבינו הקדוש מראצפערט (עמ' ש"ח) שמעתיק שם מכתב מהרה"ח רבי ישראל בער שטיין ע"ה הראש הקהל דראצפערט שכ' באמצע סוכות לא' מנכדיו ושם מתאר כל הפרשה סביב האתרוגים, וכה כותב:

... אחדשה"ט באהבה, אבוא בזה לספר לך מה שהיה כאן ... לפעסט בא ס"ה 5 אתרוגים אינם מובחרים, ובעד כל אתרוג נתנו י"ב אלפים, אחד לכאן למרן שליט"א [ה"ה הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל מראצפערט זי"ע], אחד לדעעש, אחד לפעסט למרן מבעלזא שליט"א, אחד לגרויסווארדיין [להאדמו"ר האמרי חיים מוויניצא זצ"ל], אחד לסאטמער למרן שליט"א [מרן רביה"ק זי"ע], אבל היות שבסאטמאר גדול השערוריה ורדיפה לבני עמינו יחי', ג"כ נסע משם מרן לגרויסווארדיין על כל היו"ט ונשאר האתרוג בסאטמאר...

הנה האתרוג הוליכו מכאן ביו"ט לדעברי'צין ולבאטור, ע"י שליח נכרי עם אויטא, דעברי'צין ובאטור שילמו בעד זה ערך עשרת אלפים...

ופה היה ב"ה עולם נאה, אשר לא היה כמוהו עד עתה, הרבי מקאסין [חתנו של הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל מראצפערט], מקערעסטיר [ה"ה הגה"צ רבי דוד מאיר יוסף רובין], מקלויזנבורג [ה"ה הגה"צ מקלויזענבורג חתנו של העצי חיים בזיוו"ר], מסיגעט [ה"ה הגה"צ רבי זלמן לייב טייטלבוים הי"ד], מבאטור [ה"ה הגה"צ רבי אהרן טייטלבוים מוואלאווא באטור], ועוד ערך עשרים רבנים חסידים... גם באו רבנים ובעה"ב לקיים המצוה לכל הפחות פעם אחת... ע"כ מכתבו של הראה"ק דראצפערט, עיי"ש.

ועיי"ש בס' הנ"ל שרבי שלו' אליעזר זי"ע אמר אז שאולי נסתבב מן השמים מחסור האתרוגים כדי שהרבנים יתכנסו יחדיו ויבטלו את הגזירה הנוראה המרחפת על שארית ישראל הנתונה למשיסה ולבוזזים. ועיי"ש עוד כמה סיפורים מאותו היו"ט בצל הרה"ק מראצפערט.

58 יש לציין שבשנת תש"מ בעת שביקר מרן רבינו בעל הברך משה זי"ע בעיר מאנסי אצל האדמו"ר מוויניץ זצ"ל דיברו אודות אותו חג הסוכות בשנת תש"ד, והאדמו"ר מוויניץ אמר לרבינו שהוא זוכר אותו בעת שהגיע עם דודו הק' זי"ע לשהות בחג הסוכות בעיר גרויסווארדיין.

והאדמו"ר סיפר בזה"ל: ער (מרן רביה"ק בעל הדבר"י זי"ע) האט דאך מיטגעברענגט מיט זיך זיין אתרוג צו אונז אין שטוב קיין גרויסווארדיין, צו זיהן וועלכע עם איז שענער, ס'איז אויסגעקומען אז זיינ'ס איז געווען שענער, און אונזער אתרוג האט מען געשיקט קיין סאטמאר.

ניחום אבלים אצל כ"ק אדמו"ר מבית יצחק ספינקא שליט"א
ערש"ק פרשת נח תשס"ח לפ"ק

האדמו"ר מספינקא: וואס איז געווען דער ענין אז אין האדמו"ר מוויזשניץ מאנסי: די פינף אתרוגים זענען געווען אין פינף שטעט, אין גרויסווארדיין, אין סאטמאר,[58] **אין ראצפערט, אין דעעש און אין פעסט (אצל האדמו"ר המהר"א מבעלזא זצ"ל).**

ביי דער שווער ז"ל (כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא) **איז געווען איין טאג וואס מען האט נישט געבענטשט קיין אתרוג. דאס איז געווען נאך די מלחמה, דער שווער האט געהאט אן אתרוג, און אויף דעם האבן געבענטשט די אידן אין בוקארעסט. איין טאג איז מען איהם געקומען בעטן, אז עס איז דא אידן אין די געגענט ארום, אין הערמענשטאט און אין אנדערע שטעטלעך, וואס ווילן כאטש איין טאג בענטשן אתרוג, זאל ער עס שיקן צו זיי, און מען וועט עס צוריק ברענגען.**

דער שווער ז"ל האט עס געשיקט, און צומארגנס איז עס נישט אנגעקומען באצייטנס. ער האט געווארט מיט מוסף ביז די לעצטע צייט וואס מען קען נאך דאוונען, אבער עס איז נישט אנגעקומען פאר עס איז געווארן נאכט. דאס איז געווען די אייניגסטע טאג וואס אונז האבן נישט געבענטשט אתרוג.

שלום אליעזר"ל מראצפערט זי"ע], אחד לדעעש, אחד לפעסט למרן מבעלזא שליט"א, אחד לגרויסווארדיין [להאדמו"ר האמרי חיים מוויניצא זצ"ל], אחד לסאטמער למרן שליט"א [מרן רביה"ק זי"ע], אבל היות שבסאטמאר גדול השערוריה ורדיפה לבני עמינו יחי', ג"כ נסע משם מרן לגרויסווארדיין על כל היו"ט ונשאר האתרוג בסאטמאר...

הנה האתרוג הוליכו מכאן ביו"ט לדעברי'צין ולבאטור, ע"י שליח נכרי עם אויטא, דעברי'צין ובאטור שילמו בעד זה ערך עשרת אלפים...

ופה היה ב"ה עולם נאה, אשר לא היה כמוהו עד עתה, הרבי מקאסין [חתנו של הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל מראצפערט], מקערעסטיר [ה"ה הגה"צ רבי דוד מאיר יוסף רובין], מקלויזנבורג [ה"ה הגה"צ מקלויזענבורג חתנו של העצי חיים בזיוו"ר], מסיגעט [ה"ה הגה"צ רבי זלמן לייב טייטלבוים הי"ד], מבאטור [ה"ה הגה"צ רבי אהרן טייטלבוים מוואלאווא באטור], ועוד ערך עשרים רבנים חסידים... גם באו רבנים ובעה"ב לקיים המצוה לכל הפחות פעם אחת... ע"כ מכתבו של הראה"ק דראצפערט, עיי"ש.

ועיי"ש בס' הנ"ל שרבי שלו' אליעזר זי"ע אמר אז שאולי נסתבב מן השמים מחסור האתרוגים כדי שהרבנים יתכנסו יחדיו ויבטלו את הגזירה הנוראה המרחפת על שארית ישראל הנתונה למשיסה ולבוזזים. ועיי"ש עוד כמה סיפורים מאותו היו"ט בצל הרה"ק מראצפערט.

58 יש לציין שבשנת תש"מ בעת שביקר מרן רבינו בעל הברך משה זי"ע בעיר מאנסי אצל האדמו"ר מוויניץ זצ"ל דיברו אודות אותו חג הסוכות בשנת תש"ד, והאדמו"ר מוויניץ אמר לרבינו שהוא זוכר אותו בעת שהגיע עם דודו הק' זי"ע לשהות בחג הסוכות בעיר גרויסווארדיין.

והאדמו"ר סיפר בזה"ל: ער (מרן רביה"ק בעל הדבר"י זי"ע) האט דאך מיטגעברענגט מיט זיך זיין אתרוג צו אונז אין שטוב קיין גרויסווארדיין, צו זיהן וועלכע עם איז שענער, ס'איז אויסגעקומען אז זיינ'ס איז געווען שענער, און אונזער אתרוג האט מען געשיקט קיין סאטמאר.

צאנז האט מען געווארפן עפל סוכות?[59]

---

59 בספר דרכי חיים (אות ק"א, מהחסיד רבי רפאל הלוי סג"ל צימעטבוים משמשו של הרה"ק מצאנז זי"ע) מביא שכן נהג הרה"ק מצאנז זי"ע.

וז"ל: בשמחת תורה בלילה לערך [שעה] י"ב הלך רבינו הק' לבית המדרש ועשה הקפות, והיה שוהין כמה שעות עד קודם אור היום, ואחר זה הלך רבינו הק' לסעודה. וממשיך "וגם בשמחת תורה ביום, עשה רבינו הקדוש בעצמו הקפות, ואחר התפלה הלך רבינו הקדוש לסעודה והיה שוהה הסעודה עד כמה שעות בלילה, ונתנו הרבה תפוחים לפני רבינו הק' והיה זורק התפוחים והיה חוטפים התפוחים.

ובחלק שני (אות י"ז) מוסיף: "בשמחת תורה היה מנהג רבינו להמשיך סעודת היום לתוך הלילה שלאחריו, והביאו שק תפוחים, ורבינו זרק התפוחים בין העולם, והעולם היו חוטפים, והיה אצל זה דוחק גדול, כי כל אחד רצה לחטוף כי הרבה אנשים היה להם מופתים גדולים בתפוחים אלו.

וכן בס' ליקוטי מהרי"ח (ח"ג סדר שמע"צ ושמח"ת), לאחר שמביא השוללים והמצדדים להמנהג, העיד שמרן הגה"ק בעל דברי חיים זצללה"ה נהג לזרוק תפוחים בשמחת תורה על שלחנו הטהור.

בספר י"ג אורות (עמ' שצ"א) מובא שהרה"ק רבי חנה האלברשטאם מקאלאשין זי"ע לא היה נוהג מלפנים לזרוק תפוחים ביום שמחת תורה כמנהג צאנז, ופעם אחת בסוכות סיפר שזקינו הקדוש משינאווא זי"ע לחש באזני אביו הדברי חיים טעם על פי סוד למנהג זריקת תפוחים. והגה"ק מצאנז נענה ואמר: קלעת להאמת (האסט געטראפען). לאחר סיפור המעשה פנה הרה"ק מקאלאשין לאיש נכבד מעיר סאניק ושאל אותו אם ישר הדבר לזרוק תפוחים, וענה כן, קם רבינו ועמד על השולחן, והביאו לו שק תפוחים והוא זרקם כפי סדר הנענועים, הקהל נדחק מאד לחטפם, ואף שרבינו בחלה נפשו בדחיקות ודחיפות וכאן נדחקו הקטנים עם הגדולים, אף על פי כן המשיך בזריקותיו, משמחת תורה הזאת ואילך צוה רבינו להביא תפוחים בכל שנה והוא זרקם.

וכן נהג אחריו בנו הרה"ק משינאווא, ובספר דברי יחזקאל השלם מביא לשונו של ס' דבר יום ביומו שמביא מנהגו של הרה"ק משינאווא בזריקת התפוחים, וזה לשונו: וידענו שעבודה קדושה היה לו לרבינו הקדוש זלה"ה משינאוויע בזה, ופעם אחת בסוף ימיו לא נהג כן, ואולי בעבור שכמעט באים הקהל לידי סכנה.

וכן היה המנהג בראפשיץ, וז"ל בספר צל הקודש (אות ק"ב): נהגו רבותינו הקדושים [הלא המה הרה"ק בעל הזרע קודש מראפשיץ זי"ע וצאצאיו] לזרוק תפוחים בעת נעילת החג בשמחת תורה.

וכן בס' נזר הקודש (אות קכ"א) מובא שכן הרה"ק רבי נפתלי ממעלין זי"ע היה נוהג לזרוק תפוחים בעת נעילת החג, ומזמרים וידע כל פעול כי אתה פעלתו, וכן ציין שם שכן נהגו גם בחצרות שענדישוב. וכן כידוע נהגו בחצרות דזיקוב.

ובס' מנהג רבותינו מבעלזא זי"ע (עמ' ס"א) וכן בס' ביתו נאוה קודש (עמ' שס"ט) מובא שאצל הגה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע היה נהוג שהשמש התחפש לרועה צאן, ולבש קיטל, ובשעת עריכת השולחן של הרה"ק מבעלזא בסעודת נעילת החג – שרוב פעמים הייתה בלילה בשעה מאוחרת לאחר שכבר הבדיל – עלה לעזרת נשים בשק מלא תפוחים ומשם זרק את התפוחים על הילדים, צעירי הצאן, שהיו הצאן קדשים.

ובס' ביתו נאוה קודש מובא שמנהג זה, יסודו משנים קדמוניות, ובעיירה בעלזא היה נהוג עוד לפני שבא לשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, והוא כשבא לעיר ביקש שימשיכו במנהג העתיק הזה, מידי שנה בשנה, ואף גילה שטמון וגנוז בו ענינים רמים ונשגבים מאוד.

רבינו: ס׳איז א מנהג וואס איז שוין דערמאנט אין די קדמונים,[60] אבער אין צאנז אין נישט געווען קיין קשיא...[61]

האדמו״ר מספינקא: ביי אונז פלעגן מען טיילן עפל מיט מאנדלען. ס׳איז געווען א ענין צו טיילן שקדים...[62]

ביקור הגה״צ ר׳ מנחם מאיר וויסמאנדל שליט״א אבד״ק נייטרא מאנסי
יום א׳ דחוה״מ סוכות תשע״ז לפ״ק

הרב מנייטרא מאנסי: אויף די וועגט זענען כולי עלמא מודי אז ס׳קען זיין דירת קבע, (כמבואר בשו״ע סי׳ תר״ל ס״א).

אמאל - די פוסקים ברענגען אזוי אראפ - האט מען אראפ געגומען די שינדלען פון די דאך.

רבינו: אין די גמרא (סוכה דף י״ג.) זעהט אזוי אויס, די גאנצע סוגיא איז אזוי [בית שנפחת וכו׳].

הרב מנייטרא מאנסי: ס׳איז דא דער פנים מאירות (סי׳ ס״א) – וואס דער באר היטב (סי׳ תרל״ב ס״ק א׳) ברענגט אראפ - ווען מ׳נעמט אראפ און עס בלייבט ד׳ אמות, ווען מ׳האט נאר פון אינמיטן ארויס געגומען, איז ער חושש אויף צוויי הלכתא׳ס.[63]

---

60 הנה מנהג זריקת תפוחים בחג שמחת תורה כפי אצל הרבה צדיקים וקדושי עליון זיע״א מנהג עתיק יומין הוא, ומקורו בכמה מדרשים על מגילת אסתר, אמנם יש לציין ששם מוזכר שהמן אמר לאחשורוש שבחג השבועות היו נוהגים במנהג זה, אך כפי הנראה הנהיגו ברבות השנים מנהג זה בחג שמחת תורה.

61 וז״ל בתרגום שני על מגילת אסתר עה״פ (ג׳ ח) ישנו עם אחד מפוזר וגו׳ ״בירח סיון תרי יומין טבין עבדין ביה... וקרין יתיה יומא דעצרתא, וסלקין לאיגר בית אלההון, ושדין חזורי תפוחים ומלקטין יתהון, ואמרין היך מה דמלקטין חזורי היכרין, יתלקטו בניהון מן בינאא, ואמרין, דין הוא יומא דאתיהיבא אוריתא לאבהתנא על טורא דסיני״, ובפירוש פתשגן הכתב על תרגום שני, כתב בביאור הדברים: ״בחדש סיון עושין שני ימים טובים וקוראים אותו עצרת או חג שבועות, ועולים על גג בית הכנסת שלהם ומפזרים שושנים ותפוחים, ומלקטים אותם ואומרים כשם שאנו מלקטים השושנים והתפוחים האלה, ככה יתלקטו בניהם מבינינו ואומרים זה הוא היום שניתנה התורה לאבותינו בהר סיני״. ויש שכתבו שזהו המקור הראשון למנהג זריקת התפוחים.

ובעצם זמן זריקתם היו מנהגים שונים, יש מקומות שנהגו ביום שמחת תורה אחר תפילת מוסף, ויש מקומות שנהגו ביום שמחת תורה אחר הסעודה, ויש שנהגו בשמיני עצרת אחר תפילת שחרית, ויש שנהגו במוצאי שמחת תורה בעת נעילת החג, וכן היה מנהג צאנז וראפשיץ. אך בסיגוט לא נהגו במנהג זריקת התפוחים, וכן מרן רביה״ק בעל הדברי יואל זי״ע לא נהג כן, אמנם רבינו בעל ברך משה זי״ע גם לא נהג בימי קדם במנהג זו, אך אחרי הפצרות מרובות מאנשים וחסידים שרצו לזכות ישועות, ובהיותו חוטר מגזע צאנז, התחיל אחר כמה שנות נשיאותו לזרוק תפוחים בעת פרידתו מן הסוכה ביום שמיני עצרת אחרי מנחה, ופניו קרנו משמחה בעת זריקת התפוחים, אבל הוא זרק רק כמה תפוחים, וכן נוהג אחריו כ״ק מרן רבינו שליט״א.

וטעמא דמילתא למנהג קדוש זה מובא בספר ׳המנהגים דבי מהר״ם מרוטנבורג׳ אחרי שמזכר המנהג ביום טוב שמחת תורה אצל המנהגים של רבי מאיר מרוטנבורג, כתב שם הטעם מפני שמחת העם שקונים פירות... כך מוצאים אנו גם בדברי המהרי״ל שזורקים פירות ״לשמחת הנערים כמנהג״. גם רבי בנימין ב״ר מאיר הלוי, בספרו מעגלי צדק, כותב ונוהגים לכבוד שמחת תורה לחלק פירות לנערים״.

ובספר דבר נצב עמ׳ קפ״ה (מהגאון רבי נפתלי צבי בראך זצ״ל בנו של הגה״ק מקאשוי זי״ע) כתב.. ״שזורקים לנערים תפוחים ואגוזים ושופכים עליהם מים, והנערים חוטפים אותם מתוך הטיט והרפש, יש לומר על פי הכתוב, כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים, בצלו חמדתי וישבתיו פריו מתוק לחכי, ופירש רש״י אף על פי שתפוח אין חשוב כשאר אילני פירות, והכל בורחים ממנו, שאין לו צל, ואני בצלו חמדתי, והוא משל, אף על פי שעל ידי מצותיו אין לנו רק מעט תענוגי עולם הזה מכל מקום בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי, והיא מופת וראיה על אהבתינו האמיתית אליו יתברך שאינה תלויה בדבר, וכן גבי אגוז כתוב אל גינת אגוז ירדתי, פירש רש״י, אגוז זה נופל בטיט ואין תוכו נמאס, אף ישראל גולין ולוקין מלקיות הרבה ואין תוכן נמאסין, רחמנא ליא בעי, לכן שופכין מים להראות אף על פי שהאגוזים מטונפים בטיט, עם כל זה חוטפין אותם, על דרך ״אני לדודי ודודי לי״.

ובספר חמרא טבא מובא טעם נוסף למנהג זה בשם הרה״ק רבי אברהם שמחה הורביץ מבארנוב זי״ע, ״נוהגין להשליך תפוחים שכן תפוח גימטריא עזרנו מגננו הוא, ואאמו״ר ז״ל [הרה״ק רבי ישראל הורביץ מבארנוב זי״ע, בנו של הרה״ק רבי אליעזר מדיזיקוב זי״ע] אמר כי לזרוק תפוחים ביום זה [שמחת תורה] רומז על תפוח שאוכלין בראש השנה, ועושים על זה רמז ביום אחרון של חג, והוא על דרך אמרם ז״ל, צריך להחזיר מעינינו של שטר בשיטה אחרונה עכ״ד ז״ל ודפח״ח.

ובס׳ בית ישראל-מאטעסדארף מובא: שמעתי הטעם שאם ח״ו נגזר על האדם ליטול מקופה של צדקה.

62 לחיבת הקודש נעתיק כאן מ״ש בזה כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א בקידושא רבא ביום שמיני עצרת תשס״ח לפ״ק, ואמר לפרש בזה הפיוט אמונים אשר נאספו ברכות נכספו וכו׳, הובילם לאהליהם לשלום וימצאו שם שלום וכו׳. י״ל בהקדם סיפור המעשה דהוה אצל דו״ז הרה״ק רבי יצחק ישעי׳ מטשחויב זללה״ה (אחר נישואיו בהיותו סמוך על שולחן חו״ז הרה״ק מהר״י מבעלזא זלה״ה), שפעמ״א נחלש למאוד והיה מחוסר אונים ממש בסכנת מות, ובהגיע הלילה אשר אמרו הרופאים כי בה תהיה המבחן אם יקום על משענתו או ח״ו ההיפוך, אמר הרה״ק מבעלזא זללה״ה שברצונו להיות עומד על מיטתו משך הלילה הזאת, באמצע הלילה עשה החולה כמה נשימות בפיו כמי שמריח ריח טוב של בשמים, ואמר אה! אה!, אחר כך פתח את עיניו וביקש מים, ומאז נשתנה מצבו לטובה משעה לשעה ומיום ליום עד שהבריא לגמרי, לימים שאל אותו זקינו הרה״ק מבעלזא זללה״ה מה היה אז באותו שעה שנשף רוח חיים, השיב לו, שראה בחלומו את אביו הקדוש מרן הדברי חיים זללה״ה שבא לבקרו ושאל אותו, ישעי׳לע, מה חסר לך, השיב הלא אבי רואה איך אני מרגיש, אמר לו אביו הקדוש הבאתי עמי תפוח מן הגן עדן, אסיר את קליפתו תריח בו ותבריא, וזהו הריח טוב שנשפתי, ריח תפוח מגן עדן, ע״כ העובדא.

והנה דרכו בקודש של כ״ק מרן אאמו״ר זללה״ה היה ביום שמיני עצרת לחלק תפוחים, כפי אשר נהג ק״ז מרן הדברי חיים, ומנהג קדמונים הוא (כמבואר באו״ח סי׳ תרס״ט סק״א, ומקורו טהור בתרגום שני אסתר ג, ח), ובוודאי כי גם עתה הוא ממשיך בעבודה זו כאשר היתה באמנה אתו בחיים חיותו ומחלק תפוחים לכל העם כל אחד זוכה לקבל תפוח מגן עדן אשר סגולתה נשגבה להמשיך רפואה וישועה בכל הענינים.

והנה הוה מרגלא בפומיה דאבותינו הק׳ להזכיר באלו הימים מאמר הזוהר הקדוש (פרשת פנחס דף ריט:) שהאבות הקדושים באים מגן עדן העליון להשתתף בשמחת בניהם. וידוע שק״ז הייטב לב זלה״ה אמר פעם בעת ההקפות שהוא רואה את זקינו הישמח משה זללה״ה. וכ״ק מרן דו״ז זללה״ה היה רגיל לאמר (דברי יואל לשמח״ת עמוד תרטו) שהגם שאין אנו רואים אותם, אבל אנו מאמינים שהם נמצאים בכאן, עכ״ד. ואנו בודאי שאין אנו רואים מאומה, אבל מכל מקום אנו מאמינים בכל זה, ובטוחים אנו שבבואם מגן עדן העליון בימים האלו הם מביאים עמהם תפוחים מגן עדן לכל העם הנאספים להמשיך לנו ישועה בכל הענינים.

וזה יש לומר בכוונת הפיוט, אמוני״ם אשר נאספו, ישראל מאמינים בני מאמינים אשר אף שאינם רואים מאומה, מכל מקום מאמינים שהאבות הקדושים נמצאים עמנו, ברכות נכספו, ומכח האמונה בהצדיקים זוכים להמשיך ההשפעות קדושות שמביאים הצדיקים עמהם מגן עדן, ועל כן הובילם לאהליהם לשלום וימצאו שם שלום, בברכה מרובה בני חיי ומזוני רוויחי וכל טוב, עכדה״ק.

וכן האריך בזה כ״ק מרן רבינו שליט״א בליל שמחת תורה באמצע ההקפות (בהקדמה) לפרש עפ״י עובדא הנ״ל מקראי קודש.

63 דהנה זה לשון המחבר (סי׳ תרל״ב סעי׳ א׳): סכך פסול, פוסל באמצע בד׳ טפחים, אבל פחות מד׳, כשרה, ומותר לישן תחתיו, מן הצד אינו פוסל אלא בד׳ אמות, אבל פחות מד׳ אמות, כשרה דאמרינן דופן עקומה, דהיינו לומר שאנו רואים כאלו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל, ודבר זה הלכה למשה מסיני.

ועל זה כתב הבאר היטב דמהלשון נעקם משמע דוקא כשדפנות מגיעות לסכך, (ר״ן וב״ח ועי׳ מ״א). וטו״ז חולק ע״ז ומותר אפילו באין דפנות מגיעות לסכך ע״ש. ועיין בתשובת פנים מאירות (סי׳ ס״א) כשעושים סוכה בתוך הבית ולמעלה הגג המכוסה בשינדלי״ן, צריך ליטול עד מקום שיהיה פחות מג׳ נגד הדפנות, כיון שאין הדפנות מגיעות לסכך, וכן העושה סוכתו בחוץ ומצטרף כותלים הבנויים תחת הגג של שינדלי״ן, ואין הכותלים מגיעים להגג אפילו פחות מג׳, והגג שני חתנים (חתן תורה - וחתן בראשית) לפזר פירות בבית הכנסת, כגון אגוזים ותפוחים, והעם שטו ולקטו לשמחת תורה.

ובס׳ מנהגי ספינקא (עמ׳ צ״א) מובא שהגה״ק בעל החקל יצחק מספינקא זי״ע, בסעודה זו [נעילת החג של יום שמחת תורה] היה מחלק שקדים לבניו ונכדיו, נתן חמשה שקדים נגד ה׳ חומשי תורה, ולכל הנאספים היה מחלק ג׳ שקדים כנגד בני חיי מזוני,

ובס׳ מנהג אבותינו בידינו (ח״א עמ׳ ל״ב) מביא מדברי הגאון החתן סופר זצ״ל וז״ל: מנהג ישן בקהלתנו ק״ק מאטעסדארף לחטוף אגוזים.. ולזרוק בחצר בית הכנסת לשמחת יום טוב.

וכתב שם טעם לשבח למה דייקא אגוזים, על פי המבואר בשו״ע, ויש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בראש השנה, שאגוז בגימטריא חט׳, ולכן להורות ששבנו בתשובה מאהבה בימים אלו שהם ימי שמחה, על ידי זה חטאות יהודה לא תמצאנה, לרמז לזאת זורקין אגוזים דייקא, שמתשובה מאהבה זדונות נעשו כזכיות, ולא נשארו עוד רושם חטא שגגה.

ועוד בהרבה מקומות רואים חשיבות יתירה לאגוזים, ועיין במדרש רבה (בראשית פרשה ס׳ אות י״ב) על אליעזר עבד אברהם, ויוצא העבד כלי כסף, רב הונא אמר ״קונבי, רבנן אמרי ״קליות ואגוזים...״ וכן הוא בכמה תקנות חז״ל כגון בליל התקדש חג הפסח ליתן קליות ואגוזים לתינוקות, על כן מפני חשיבתם זורקין אגוזים דייקא.

וכן בס׳ קהילות צעהלים וחכמיה (עמ׳ מ״ד) שבקהילות צעהלים נהגו בשמחת תורה לפני ההקפות שמהקומה העליונה נזרקו אגוזים לשמחת הילדים שאספום, וכן נהג הגה״ק הויהי יוסף מפאפא זצ״ל אחר ההקפות.

רבינו: צי מ׳זאגט צוויי הלכתא׳ס צוזאמען, דופן עקומה מיט לבוד.

הרב מנייטרא מאנסי: היינט האט דער עולם שוין אביסל געביטן, מיט יארן צוריק אין מאנסי פלעגט זיין די סוכות אין די "דיינוג רום" (חדר האוכל) אליינס האט מען אויסגעבויעט אזא צימער, און אויבן אין די הייעך האט מען געלייגט דעם סכך נישט שוה מיט די איבעריגע חלקים פון די פיר זייטן פון דאך.

רבינו: חבוט רמי (בגמ׳ סוכה כ״ב), מ׳האט געדארפט צוקומען צו חבוט רמי? פארוואס? ס׳איז געווען העכער?

הרב מנייטרא מאנסי: ניין, די סכך איז געווען אויבן אין דעם קליינעם צימער׳ל, איי ער האט דאך נישט קיין וועגט? מוז מען דאך צוקומען צו די וועגט פון די שטוב.

רבינו: און ס׳איז געווען אין די הייעך נישט אזוי ווי דא, דא וואלט מען אויך געקענט מאכן דעם סכך אין די הייעך, נאר מ׳האט עס טאקע נישט געמאכט.

הרב מנייטרא מאנסי: כ׳האב דעמאלטס – מיט יארן צוריק – געשריבן, וויייל מ׳האט געדארפט צוקומען צו צוויי הלכתות.

רבינו: וויייל ס׳איז נישטא קיין דפנות, דארט איז אויך דא דפנות, נאר ס׳איז נישט מגיע לארץ.

הרב מנייטרא מאנסי: אנדערע האבן זיך געדינגען אין דער פשט פונעם פנים מאירות וואס ער מיינט פונקטליך צו זאגן, בפשטות מיינט ער צו זאגן אז די שינדל׳ס זענען ארויף געגאנגען שיף, און מ׳האט אראפ געמוען פחות מד׳ טפחים צו די וואנט, ס׳איז א שווערן לשון אין פנים מאירות.

א׳ מבניו: רבי עקיבא אייגער (שו״ת רעק״א סי׳ י״ב) **זאגט אבער אז וועז ביידע הלכתא׳ס זענען נישט נישט פארבינדן מיטן צווייטן איז נישטא קיין פראבלעם פון תרי הלכתות, נאר אויב צו זאגן דופן עקומה דארף איך צוקומען צו לבוד [א״א לומר ב׳ הלכתות].**[64]

רבינו: יא וויייל אזוי איז יעדע זאך עקסטער, לבוד איז אויך א עקסטערע דין.

הרב מנייטרא מאנסי: לבוד איז די לייכסטע פון אלע הלכתות.

נאכדעם האט שוין דער עולם געביטן, יעצט לייגט מען שוין נישט קיין סכך פון אונטן, היינט מאכט מען בכלל וויניגער אזעלכע סוכות וויי מ׳האט אמאל געמאכט.

רבינו: היינט מאכט מען שוין נישט אזוי הויעך, וויייל עס גייט מיט לופט, אינגאנצן אנדערש.

א׳ הנוכחים: ס׳איז דא וואס לייגן צווי מאל סכך.

רבינו: אזוי סוכה על גבי סוכה?

א׳ הנוכחים: אויב ס׳איז נישט גענוג הויעך, וויניגער פון צעהן טפחים איז זיכער נישט קיין פראבלעם.

רבינו: פון איין סכך ביז צו די צווייטע [אין שם ריוח של י׳ טפחים], פארוואס מאכט מען דאס?

א׳ הנוכחים: וויייל ס׳איז וואנעם.

רבינו: הייסט עס אז ס׳האלט בעסער די היץ.

הרב מנייטרא מאנסי: ס׳איז אויך א גאנצע שאלה, אויב אין די גאנצע שטאט רעגנט אריין, און בייַ אים נישט צי ער קען מאכן א ברכה אויף די סוכה.

א׳ הנוכחים: רבי שלמה קלוגער אין חכמת שלמה (סימן ה׳) קומט מיט די טענה, ער איז שוין מסופק אין דעם.

רבינו: פארוואס רעגנט נישט ביי אים אריין, דאס איז וויייל ס׳איז ביי אים אזוי דיק געדעקט.

הרב מנייטרא מאנסי: יא, די שאלה איז צי ער ווערט נמשך נאך די גאנצע שטאט.

רבינו: דא איז נישט שייך נמשך ווערן, ביי קבלת שבת (עי׳ שו״ע סי׳ רס״ג סעי׳ י״ב) איז שייך נמשך ווערן נאך די בני העיר.

הרב מנייטרא מאנסי: אסאך ווילן עס צושטעלן, וויבאלד חז״ל (סוכה כח:) **האבן געמאכט אין שיעור משתסרח המקפה [מותר לפנות ולצאת מהסוכה], אפילו כ׳האב נישט יעצט קיין מקפה** (כ״ב הרמ״א (סי׳ תרל״ט סעי׳ ה׳) דאפילו אין תבשיל לפניו משערין בזה התבשיל).

רבינו: יא, אבער איך קען דאך האבן [אותו מאכל שמתקלקל ע״י הגשמים, ולכן שיעור זה הוא לכל האנשים שפטורים מסוכה], אבער אז ס׳רעגנט נישט ביי מיר אריין... נאר וויייל ס׳וועט שפעטער אריין רעגענען... (אין סברא לומר שעי״ז לא יוכלו לברך על סוכה זו).[65]

הרב מנייטרא מאנסי: ס׳איז דא אסאך אחרונים וואס רעדן אויף דעם.

רבינו: בפשטות האט עס צוטוהן מיט יעדן מענטש, לאמיר זאגן ביי קעלט איז מען פטור פון די סוכה, און אז איינעם איז נישט קאלט, צי וויייל ער האט זיך אנגעטוהן א גוטן מלבוש, און אז איינער וועט האבן א סטים און ס׳וועט אים נישט זיין קאלט, קור איז אויך פטור פון סוכה, וויייל ער איז א מצטער, און אז איינער וועט האבן סטים ועל איך זאגן אז ער איז נישט יוצא, ס׳האט צוטוהן מיט די סוכה.[66]

הרב מנייטרא מאנסי: ס׳וועט נישט נמשך נאך די שטאט, דוקא ביי רעגן האבן חז״ל געזעגן א שיעור משתסרח המקפה.

רבינו: ביי די אנדערע זאכן איז נישט שייך א שיעור, ביי קעלט האבן זיי נישט געקענט מאכן קיין גראד, יעדער מענטש ווען ער פילט קעלט וואס פון שטוב וואלט ער ארויס געגאנגען, דאס איז דער פשט.[67]

הרב מנייטרא מאנסי: ס׳וועגדט זיך וואספארא מענטש.

מ׳זאגט נאך פונעם עונג יו״ט (סי׳ מ״ט) **א סברא אזוי, אויף דעם איז שוין געבויעט אזויפיל תורות, ס׳שטייט אין שולחן ערוך** (כ״ב הרמ״א שם סעי׳ ז׳) **אז ס׳קומט אראפ רעגן [ואינו יוצא מהסוכה] נקרא הדיוט, על פי דינא דגמרא איז ער א הדיוט, פארוואס איז ער א הדיוט, ער איז משתמש בעצי סוכה שלא במקום מצוה, איז ער נישט נאר א הדיוט, נאר ס׳איז א איסור, זאגט דער עונג יו״ט א חידוש אז די סוכה וועט פסול.**[68]

---

64 בולט הוא ד״ט, אליבא דהר״ן אין לסוכה זו מחיצות, וצריך ליזהר בזה כי מצוי הוא, עכ״ל.

דהנה הטור בסי׳ תרל״ב כתב דדופן עקומה מהני אף כשאין הדפנות מגיעות לסכך, ומבואר דס״ל דמהני גוד אחית ואח״כ דופן עקומה, ושפיר אמרי׳ תרי הלכתות, ואי הוה אמרינן דכשאין הדפנות מגיעות לסכך הא דמהני אין זה משום גוד אחית, וגם נימא דדופן עקומה היינו שהדופן מתקרבת א״כ יש להכשיר אף בלא תרי הלכתות דכלל אין צריך לגוד אחית וסגי במה שהדופן מתקרבת, אכן בטור מפורש דאמרי׳ גוד אחית ואח״כ דופן עקומה, אך דעת הר״ן (כ. בדפי הרי״ף) דבדופן עקומה בעינן דפנות מגיעות לסכך. וברעק״א (מובא בחידושיו דף י״ז) ביאר סברת הר״ן משום דתרי הילכתא לא אמרינן.

ועיי׳ ברעק״א (שו״ת סי׳ י״ב) שחידש דכל מה דלא מהני תרי הלכתות היינו רק כשחדא מנייהו אינו יכול להתחיל אי לא נימא קודם את ההלכתא האחרת וכגון דא״א לומר דופן עקומה אי לא נימא קודם גוד אחית, אבל אי איכא למימר כל הלכתא בפנ״ע אף דבעינן לשני ההלכתות בזה שפיר אמרי׳ תרי הלכתות, וכגון אי איכא אויר בין הסכך הפסול שנמצא בצד ובין הסכך הכשר דבעינן לומר דופן עקומה,

65 וגם בעינן לומר לבוד וכל הלכתא אינה זקוקה לחברתה, בזה ודאי מהני תרי הלכתות.

עי׳ באשל אברהם (מהדו״ת סי׳ תרל״ט ס״ה), ובשו״ת מהרש״ג (ח״ב סי׳ ע״א) דזמן גשמים אינו פטור רק אם יורדים גשמים לתוך ׳סוכתו׳ כשיעור שתסרח המקפה, אבל אם עשוי באופן שלא יפלו בה גשמים אלא לאחר זמן רב, כגון שיש לו סכך עבה, או שהניח את הסכך קצת בשיפוע באופן שזבים מחוץ לסוכה ולא בתוך הסוכה, בוודאי הוא מחוייב בסוכה, אף שיורדין גשמים בחוץ, וגם צריך לברך לישב בסוכה, דירידת גשמים לאו פטור מן הסוכה אא״כ יורדין לתוך סוכותו, וכן הורה רבינו ז״ל בעל דברי יואל (עי׳ מחזור דברי יואל אות נ״ה ואות נ״ז).

66 כן כתב בביכורי יעקב (סי׳ תרל״ט סק״ז) דבעל נפש יחוש להכין לו כרים וכסתות וישן שם לקיים מצות סוכה כראוי וכנכון. וכן ראה בשו״ת תשובות והנהגות (ח״ד עמ׳ תמ״ז) שהגר״ח מבריסק ז״ל ציוה להכניס תנור חימום בתוך הסוכה כשהי׳ קר, כדי לקיים תשבו כעין תדורו, ובבית כה״ג הי׳ מחמם.

67 דהמחבר כתב: מאימתי מותר לפנות, משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול, וכתב ע״ז הרמ״א, דמי שאינו בקי בזה השיעור, ישער אם ירדו כל כך גשמים לבית אם היה יוצא, יצא מסוכתו גם כן.

והחלקת יואב (קוב׳ אונס סק״ז בהשמטה) כתב כן לבאר שיש צער גדול וצער שאינו גדול, וגשם קבעו חז״ל עד כדי צער גדול, אבל שאר מצטער הפטור מסוכה הוא אפילו בצער שאינו גדול, וזהו החידוש של רבא (סוכה ט) יותר מהמשנה (דף כח:) בגשם. עי׳ בדבריו שמבואר ההבדל בין גשם לשאר צער, דבגשם נתנו חז״ל שיעור לכו״ע שכל א׳ שוה בשיעור זה, משא״כ בשאר צער וכמה שרב יהי׳, דיש מי שסוכתו בצד השמש במקום שאין שמש ששם לא חם כ״כ.

68 בשו״ת עונג יו״ט (סימן מט) כתב, וז״ל: תנן בסוכה (דף כח ע״ב) ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, וכתב הרמ״א (סימן תרלט ס״ו) דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם נקרא הדיוט ואינו מקבל שכר עיי״ש. וקשה לי על זה כיון דקיי״ל דעצי סוכה וכל שכן סכך גופא אסור בהנאה כל שבעה, וא״כ איך מותר לישב בה בשעה שפטור מסוכה, הא

רבינו: ס׳וועט אויס עצי סוכה, ווייל די סוכה איז פסול, לכאורה אזוי ווי דער סמ״ג וואס זאגט אז משתסרח המקפה איז א שיעור.[69]

יעצט לאמיר גיין אז איינער האט געדעקט א סוכה, און ס׳האט געריגנט [בשעת עשייתו], און נאכדעם הערט אויף צו רעגענען, וועט זיין תשעה ולא מן העשוי, נישט אזוי? אויב איך זאג אז ס׳איז א פסול׳ע סוכה.

הרב מנייטרא מאנסי: אזוי ווי הוצין יורדין לתוך הסוכה... אבער אין ענג יו״ט שטייט אזוי.

רבינו: אזוי וועט אויסקומען, אז אינער וועט דעקן א סוכה וועז ס׳האט געריגנט, וועז ס׳הערט אויף צו רעגענען איז עס תעשה ולא מן העשוי, ס׳איז א פלא

(ועי׳ בשו״ת תשובות והנהגות חלק ג׳ סי׳ ר״ט מש״כ בזה).

אזוי אויך איז שווער לויט דעם ענג יו״ט ווי אזוי זיצן בכלל פרויען אין די סוכה אדער א עבד [דהרי אם אינם חייבים בסוכה אסור להן ליהנות מעצי סוכה].[70]

איסורא נמי איכא דמתהני מסוכה בעידן דליכא מצוה שפטור מחמת הגשמים, ואותן שיש להם גגות ומכסין בגג בשעת הגשמים נראה דאין חשש מה דמתהני ממנה דכיון שנפסלה הסוכה משום סוכה שתחת הבית מותר ליהנות ממנה מן התורה, ודמי לנפלה הסוכה שכתב הטור (סימן תרל״ח) דמותר מן התורה ואסור מדרבנן, ואפשר דבכה״ג שירדו גשמים לא אסרו חכמים לישב בה.

ואל תשיבני מהא דאשה מותרת לישב כדאשכחן בסוכה (דף ב ע״ב) שהילני המלכה ישבה בסוכה ושמאי הזקן פיחת המעזיבה בשביל כלתו שילדה, ולא חיישינן למה דמתהנית מסוכה והיא אינה חייבת בסוכה אפילו מדרבנן, דזה אינו, דלא מיבעי לר׳ יוסי דסובר (ר״ה לג.) דנשים סומכות רשות, אלא אפילו למאן דאוסר נשים לסמוך נמי לא קשה מישיבת אשה בסוכה, דהתם גבי הילני המלכה לא ישב בה איש המחויב במצוות דלא נעשה רק בשבילה, וסוכה אינה מתקדשת להיאסר בהנאה אלא אם ישב בה בקיום המצוה ואפי׳ בהזמנה לישב בה לשם מצוה נמי לא מיתסרא בהנאה, וכיון שלא ישב בה איש המחויב בסוכה היא מותרת בהנאה, ואף לרבי יהודה דסובר בניה גבה הוו יתבי הא קטנים הוו, ואינם מחוייבים בסוכה מדאורייתא, וכן גבי שמאי הזקן היה הסוכה רק בשביל בנה הקטן. ועוד אפשר לומר כיון דגבי סוכה כתיב תשבו ודרשינן תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו א״כ מותרת לישב משום בעלה ופנויה אסורה, הלכך לא חיישינן גבי אשה למה דמתהניא מסוכה של מצוה, אבל סוכה שישב בה כבר מי שמחויב בסוכה ונתקדשה לשם חג אסור לישב בה בשעה דליכא מצוה עיי״ש עוד מה שהאריך בזה.

69 הנה הסמ״ג (הובא בטור שם סי׳ תרל״ט) משירדו טיפות לתוך הסוכה שאם ירדו תוך המקפה יתקלקל, ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת, ר״ל כיון שירדו שיעור כדי שיתקלקל ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת, וכתב ע״ז הטור דאין משמע כן מדלא אמר ׳כדי שתסרח׳ המקפ׳ אלא ׳משתסרח׳ משמע שתסרח ממש. וביארו שיסוד פלוגתתן תלוי׳ בשאלה בגדר פטור מצטער דירדו גשמים, דלהסמ״ג אינו פטור בלבד אלא גם פסול בדירת הסוכה, ולפיכך סובר דתלוי בשיעור כדי שתסרח, דבזה נעשית הסוכה כאינה ראוי׳ לדירה, אבל הטור סובר דאין הגשמים פוסלין דירת הסוכה, כיון דאינם אלא לשעה עוברת, והפטור הוא רק משום שהוא מצטער, ולכן אינו פטור אלא כשהוא מצטער ממש ומקפתו נסרחת.

70 עיין בספר קהילות יעקב (סוכה סימן ז) שהקשה כן שלפי דברי העונג יו״ט נמצא שאשה זרה שאינה אשתו אסורה לישב בסוכה, ומעולם לא שמענו מי שיאסור על נשים להכנס לסוכה.

*

הרב מנייטרא מאנסי: נעכטן האט מיך עמיצער געפרעגט א שאלה אזוי, היינט מאכט מען אין די סוכה א וואסער פאל (לגוי סוכה), פרעגט ער מיך צי מ׳מעג צולייגן וואסער אין יו״ט...

רבינו: דארט (רבינו הראה על הכותל בסוכה שלו) האט מען אויך געמאכט אזא נוי סוכה...

די שאלה איז ווייל ער איז מבטל כלי מהיכנו,[71] **דאס איז די זעלבע שאלה צי מ׳מעג אויפהענגען אום יו״ט א עפל אין די סוכה, ביי כלים שטייט די הלכה מבטל זיין א כלי מהיכנו וווייל ער איז סותר.**

הרב מנייטרא מאנסי: אין רש״י שטייט דומה למי ששובר כלי. [עיין רש״י שבת דף קכח: ד״ה והא קמבטל כלי מהיכנו - דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלן, דדומה לסותר בנין מדרבנן, ועיי״ש בתוס׳]

רבינו: ס׳איז דומה צו סתירת כלים, איז עס דאך א דין פון א כלי.

הרב מנייטרא מאנסי: אזוי איז מצדד דער פרי מגדים.[72]

---

71 במס׳ שבת (דף מג:) איתא: אין נותנים כלי תחת הנר לקבל בו את השמן, ונחלקו האמוראים בטעם האיסור, לדעת רב יצחק האיסור הוא משום שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ולדעת רב יוסף האיסור הוא משום ביטול כלי מהיכנו כשיפול בו המוקצה, ופסקו הראשונים כרב יוסף שאסור לבטל כלי מהיכנו. ונחלקו הפוסקים בגדר איסור ביטול כלי מהיכנו, אם הוא תלוי בדין בסיס דהיינו שהאיסור הוא רק באופן שהכלי נעשה בסיס למוקצה שעליו ואינו יכול לנערו, או שמא אינו תלוי בדין בסיס אלא אף באופן שאין הכלי נעשה בסיס למוקצה שעליו ומותר לנערו, בכל זאת נחשב הכלי מבוטל מהיכנו משום שכשמייעד את הכלי לשמש דבר מוקצה הרי הוא מבטלו ממה שהוא מוכן לתשמישי ההיתר לשבת זו.

ובטעם האיסור, רש״י על המשנה הנ״ל כתב וז״ל: אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד לטלו משם, דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט, ודמי למלאכה (היינו בונה כ״כ הריטב״א) וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו, עכ״ל.

והעירו הראשונים (תוס׳ מג: ד״ה דמבטל, וריטב״א מב. ד״ה רב יוסף) שבפרק מי שהחשיך (דף קנד.) הביא רש״י טעם אחר וז״ל: כרים וכסתות כשמניחן תחת דבר שאין ניטל מבטלן מהיכנו דשוב לא יטלם משם, ודמי לסותר, עכ״ל. וברי׳׳א שם לאחר שהביא את טעמי רש״י כתב וז״ל: והנכון דרבנן אסרו לבטל כלי מהיכנו כדי שלא למעט בכבוד שבת לאסור כלים המותרים, עכ״ל. ובפמ״ג ביאר את הנפקא מינה שבין שני טעמי רש״י ודבריו מובאים לקמן.

72 הנה איתא בשו״ע (סימן שי״ג סעיף ז׳) קורה שנשברה מותר לסמכה בארוכות המטה שהם כלי, והוא שיהיו רפוים שיכול ליטלם כשירצה אבל אם מהדקם שם אסור.

ובמג״א (ס״ק י״ד) כתב דאם אינו כלי רק עץ בעלמא אע״פ שהוכן לטלטול, מ״מ אסור לסמכו תחת הקורה דדמי לבונה, ובאלי׳ רבא חלק ע״ד המג״א, והוכיח מרש״י ותוס׳ דגם כה״ג לא היה בונה.

ובפמ״ג (א״א שם) כתב דלפ״ז גם במהדקו י״ל דשרי לטעם דביטול כלי מהיכנו הוי משום סותר דכל זמן בכלי שייך לומר דסותרו מותרת כלי, משא״כ בדבר שאינו כלי ל״ש לומר דהוא סותר, אבל אם הטעם דביטול כלי מהיכנו משום בונה שייך גם בדבר דאינו כלי. ובשעה״צ (שם ס״ק ל״ז) כתב ע״ד הפמ״ג ולע״ד דבר חדש הוא, ולא נהירא דכיון שגזרו

רבינו: און ביי א מאכל איז דא אזא מין זאך? מאכן מוקצה א מאכל? בפשטות ס׳שטייט נישט, דאס פרעג איך יעצט.

הרב מנייטרא מאנסי: אויב איך וועל זאגן אז ס׳איז ביטול כלי מהיכנו, העלפט דאך אויך נישט זאגן ׳איני בודל׳, ווייל די וואסער וועט בתערובת מיט די אלטע וואסער.

רבינו: ס׳וועט טאקע אינטערסאנט צי מ׳מעג צולייגן וואסער, די וואסער וועט מוקצה, בקיצור, ס׳איז די זעלבע שאלה ווען אויפהענגען א עפל צי מ׳מעג.

לכאורה וועט זיך דאס ווענדן אין די טעם פון ביטול כלי מהיכנו.[73]

הרב מנייטרא מאנסי: ביי אויפהענגען א עפל איז דא א עצה פון ׳איני בודל׳, און דא קען איך נישט זאגן איני בודל׳ וווייל ס׳איז אויסגעמישט.

א׳ מבניו: ווען ער לייגט אריין די ערשטע מאל וואסער קען ער זיך אויך אויסנעמען איני בודל.

רבינו: און אויב ער האט נישט... [אם לא אמר איני בודל׳ בפעם הראשון].

הרב מנייטרא מאנסי: די קינדער האלטן אז ס׳איז נישטא געניג וואסער, לייגן צו מער וואסער ס׳זאל זיך שטערקער גיסן.

רבינו: גוט, דאס זענען גרינגע שאלות...

הרב מנייטרא מאנסי: יא, דאס זענען די לייכטע שאלות, דאס זענען נישט די שווערע שאלות.

תקנת משה אז מ׳זאל רעדן הלכות חג בחג (ע׳ מגילה ל״ב.) **איז מען זיכער יוצא מיט דעם.**

איסור שלא לבטל כלי מהיכנו לא פלוג במילתייהו, ואסרו כל דבר שהיה מתחלה מותר לטלטל והוא גורם בפעולתו שיהא אסור לטלטל.

וכן הפרי מגדים בספרו ראש יוסף (שבת מב.) כתב לחקור בדין ביטול כלי מהיכנו מה גורם לאיסור האם ביטול הכלי מתשמישו, או ביטול הכלי מטלטולו, ונפקא מינה בדבר המותר בטלטול ואסור רק באכילה והנאה, וכגון מי שמודר הנאה מאיזה דבר מאכל אם רשאי ליתנו בתוך כלי, אם חשיב כביטול כלי מהיכנו, דאי משום ביטול הטלטול הא ליכא, שהרי מותר לאחרים באכילה, ואי משום ביטול השימוש בכלי הא איכא שהרי אינו יכול להשתמש בו משום תערובת איסור, וכתב שם דבחקירה זו נחלקו המהרש״א והמהר״ם בפירוש דברי התוס׳ (שם ד״ה ואין ניאותין) בהא דשנינו אין נאותין משמן שטפטף מן הנר בשבת כיעו״ש, וז״ל הב״י השלחן ערוך (סימן ש״י סעיף ו׳) כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול לתוכו מפני שאוסר הכלי בטלטול, ונמצא מבטל כלי מהיכנו ע״כ. ולכאורה משמע שטעם האיסור משום שמבטל הטלטול, אולם באחרונים דייקו מדברי הרמ״א (סימן רמו סעיף ט׳) דמשמע דסבירא ליה דסיבת האיסור הוא ההשתמשות ע״ש ודו״ק.

73 יעוין בספרי אחרונים דהביאו ירושלמי (פ״א ממעשרות ה״ד) דאסור לעשות אוכלין מוקצה, וכתבו בשם הגר״א דהוא מטעם ביטול כלי מהיכנו וא״כ יצא שכרו בהפסדו, ולכאורה תליא במחלוקת הפרמ״ג ושעה״צ (בסי׳ שי״ג אות ל״ז) אם בקורה או במקלות יש ביטול כלי מהיכנו וזה תלוי אם ביטול כלי מהיכנו הוי מטעם סותר או בונה, או מטעם אחר שכתב רש״י משום ״שעושהו מוקצה״ ואינו יכול לטלטלו, דלפי טעם זה חשיב ביטול כלי מהיכנו גם באוכלין ובמקלות.